پښتو !

ستا میني بوداپیست ته بوتلم

(سفرنامه)

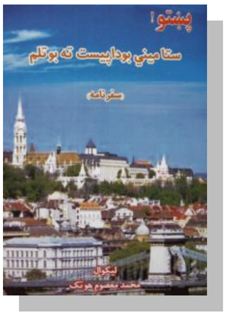

لیکوال

محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مازيګر و ، چي داروابناد خواجه محمد ٌ فيض ٌ دمغفرت له پاره مود وروستي ځل له پاره ددوعالاسونه پورته کړل اودسيدجمال الدين افغاني له مسجدڅخه راووتو. خلک غولۍ غولۍ کېدل . ټاکل سوې وه دنيويارک په لانګ آيلينډ کي به په هغه مېلمستياکي ګډون کوو ، چي دعلامه رشادپه وياړدهغه ديوه مخلص وطنوال فيض الرحمن له خواجوړه سوي . اصلاً مورډ علامه رشاد په ملګرتياله ويرجينيا څخه دهمدې مېلمستياله پاره رارهي سوي و ،چي دخواجه مرحوم په پاتا باندي وروسته خبرسوو. دخلګوپه ګڼه ګوڼه کي ډاکټرتوريالی اميري زما خوا ته راغی اوراته وېويل : ٌ ډاکټرحبيب الله حبيبي درته منتظر دئ. ته به له هغه سره په موټرکي ولاړسې. ٌ ماورتــه ښه کړه اوځان مي د ډاکټرخوا ته ورساوه . لانګ آيلينډ ته مودتک په لارکي له يوې خوا او بلي خوابښه تودبانډاروکړاودهغه په ترڅ کي يې راته دپټي خزانې ديوې بلي نسخې دسته والي خبره وکړه اوويېويل چي دانسخه په هنګري کي خوندي ده .

له ځان سره مي وويل : دپټي خزانې ټيکه داري لکه چي زماپه پچه ختلې ده ، هرڅوک چي په دې باب څه واوري ، ترماپوري يې رارسوي. ددنياعجب نظام دئ .چاته له نيکه ګانوڅخه باغونه وجايدادونه وخزانې پاته سي ، چاته شخړې و بدۍ وپيکړې . د خدای (ج) احسان دئ چي ماته له نيکونوڅخه بدۍ نه دي راپاته ، خو خزانه ! راپاته ده . داخزانه پټه ده ، له جنجاله ډکه ده ، څوک ورته د شک وترديد په سترګه ګوري ، په خزانوکي يې نه شميري ، سره زريې نه ګڼي ، وايي کوټ په ګډ سوي دي ، .... زه دنيکونوخزانې کله کله په جنجالوکي ښکېل کړی يم . داخزانه که دتصادف له مخي زما له کورنۍ سره تړل سوې ده ، خوچي رشتياسي په عامه شتمنيوکي هم راځي. يوه خبره چي مي تل په زړه کي راګرزي هغه داده چي داخزانه که زردي ، که کوټ. دبل چايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه ؟ ماخودنوروپه خزانوکي دلاسوهني حق هيڅکله هم ځان ته نه دئ
ورکړی. هرڅوک پوه سه ، خپلي خزاني يې.

زه پټه خزانه درښيم ، هغه کتاب چي دتاريخي تسلسل په حکم زمانوم
ورسره تړلی دئ. پټه خزانه زما دمشرنيکه حاجي محمداکبر هوتک
(۱۲۳۸ ـ ۱۳۱۷هـ ق) له پاره استنساخ سوې ده ، داروانښاعلامه
عبدالحي حبيبي (۱۲۸۹ـ۱۳۶۳ش) په لاس خپره سوې ده. تر خپرېدلو
او عامېدلووروسته يې مخالفين اوموافقين موندلي دي. په تاييد
اوترديدکي يې کتابونه ليکل سوي دي اوزه هم دخانداني روايتو او
ځينومجبوريتوپه حکم ددغه اوږده خوجنجالي جريان ديوه برخه وال په
توګه پاته سوی يم. ماهم دپټې خزانې په باب ليکني کړي دي اودپوخ
کانړي په نامه مې يوکتابګوټی هم په ۱۹۹۲ع کال ليکلی اوله کاناډا
څخه خپورکړی دئ. دپټې خزانې په برخه کي زمادريځ له هماغه اول
پيل څخه دنوروله دريځونوسره توپيردرلوداولري يې. زه هيڅکله پټې
خزانې ته ديوه مقدس کتاب په سترګه نه ګورم ، چي خبري کول اوکره
کول دي يې يوه لويه ګناه وي. زه پټه خزانه دپښتوژبې اوادبياتو د
پخواني تاريخ يوه کړۍ بولم ، نه ټول تاريخ. دنقداوکره کتني وړيې
بولم اودناسمو روايتولرونکې ګڼم. زه دپټې خزانې په نامه ديوه کتاب
دموجوديت مدافع يم ، چي زموږپه کورنۍ کي خوندي ساتل سوی
و ،نه دهغې دمحتوياتوعام وتام دفاع کوونکی. زه داخبره له امکانه
ليري نه ګڼم چي په پټه خزانه کي به دکاتبانو، ناسخان او کاپي
کوونکوله خوا لاسوهنه سوې وي اولکه په نوروږېروتاريخي او ادبي
متونوکي چي ددغه رازلاسوهنوخورازيات مثالونه سته ، په پټه خزانه
کي به هم وي. لکه په نوروتاريخي متونوکي چي ناسم روايتونه سته ،
په پټه خزانه کي به هم وي. زه دپښتنانه اوپښتو ژوند هيڅکله له پټې
خزانې سره تړلی نه بولم. پټه خزانه دپښتويومهم کتاب دئ خو پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوپښتنانه له پټې خزانې پرته هم ژوندي وه اوژوندي به وي ، خوارېږه ادبيات يې درلودل اولري به يې . ددغه شان دريغ په درلودلوسره مې هروخت تلوسه وي چې که ددې اثريوه بله نسخه وموندل سي ، لږترلږه به د مسئلې يوارخ له خرخښې ووزي اودپښتوادبياتوتاريخ ليکونکي به په پوره زړه ورڅخه استفاده وکړي . زماپه دغه شان هيله او اميد باندې زماليري اونږدې دوستان خبرهم دي . دوی چې هروخت دپټې خزانې په باب په کوم باوري ياناباوره انکشاف باندې خبرسوي دي ، ماته يې حال راکړئ دئ . زه يې په جريان خبرکړی يم . ښه داخبره به پرهمدې ځای پرېږدم.

خبره لانګ آيلينډ ته دمېلمستياپه باب وه خوزماڅخه پربله ولاړه . مېلمستياتېره سوه . په هغه وخت کې په افغانستان کې دطالبانو واکمني وه،استاد(رح)دطالبانودراتګ اوموفقيت عوامل وڅېړل اود طالبانوترراتګ وړاندې يې د افغانستان دتجزيه کېدلوخطرات بيان کړل اودځوانانوپوښتنوته يې جوابونه وويل . زه په نيويارک کې ترڅو ورځوتم کېدلووروسته کاناډا ته ستون سوم .(له علامه استادسره دا زما وروستی ديدن و) . په کاناډا کې مې څووورځې وروسته دډاکټر حبيب الله حبيبي له خواداايميل له لاري ځيني ليکونه اويادوني ترلاسه کړلې (۲۵سپټمبر۲۰۰۳ع) او په هغوکې يې راته ليکلي وه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

Dear Hotak:

Here are Dr.Katona’s postings on the internet and two emails to me: Her name on The Afghan Forum was Lea or Lea2 .

ترجمه:

ګرانه هوتکه:

دادي دډاکټرکاتوناهغه موادچي په انټرنيټ کي يې خپاره کړي دي او دغه رازهغه دوه ايميله چي ماته يې رااستولي دي. ددې نوم په افغان فوروم کي (Lea) يا(Lea2) دئ.

تردې وروسته يې دالاندي معلومات راکړي وه، چي زه به يې کټ مټ له تصرفه پرته له ترجمې سره راوړم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

Dear Estragon,

The existence of this book already than a century well-known for Europan orientalists.

The only problem that its item title is not Pata Khazana, it is along with some Persian fragments, with Herati copy of Gengiz Nameh (known here as the secret history of the Mongols). So, who is not familiar with the collection, can find only by chance. I found consciously, well-known Hungarian orientalists and historians attracted my attention.

ترجمه:

ګران استراګون ،

د دغه کتاب موجودیت اروپايي ختیځپوهانو ته نژدې یوه پېړۍ کېږي ، چي پوره څرګند دئ.

یوازنی مشکل دادئ چي نوم یې پټه خزانه نه دئ ، هغه له کوم فارسي اثر، د چنګیزنامې دیوې هراتۍ کاپي سره یو ځای دئ. داکاپي دمغولو دپټ تاریخ په نامه یاده سوې ده. څوک چي له دغه کلکسیون سره بلد نه وي ، هغه به یې په ناڅاپي توګه پیدا کوي. ما د یوڅرک له مخي هغه وموندله . دهنګري ښومشهورختیځ پوهانو او مورخینوزماپاملرنه هغه لورته وروا ړوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Originally posted by Lea2:

Dear Matinjan and Dear Brother Logari,
I should like to inform you that Pata Khazana has a nice, early manuscript in the Oriental Collection of the Library of the Academy of Science of Hungary. No doubt, this is original. Everybody is welcomed who wants to see it, I should like to guide there any Forum member with pleasure.
This is from the collection of Prof.Vambery, donated the library in the XIX century. I ensure all of you, that time there was no Afghan in the Austrian-Hungarian Monarchy- and Hungarian weren't interested in falsification of Pashto linguistic memorials.

ترجمه:

ګرانه متين جانه او ګران ورور لوګري،
زه بايد ستاسي ترغوږه دروړسوم ،چي د پټې خزانې يوه ښکلې پخوانۍ نسخه د هنګري د علوموا کاډيمۍ د ختيځو نسخو په کلکسيون کي سته .دانسخه بېله شکه اصلي نسخه ده . هرڅوک که يې غواړي ووينې ، خدای دې راولي . زه به دفوروم هرغړي ته په خوښۍ سره لارښوونه وکړم.
دانسخه د پروفيسروېمبري له کلکلسيون څخه ده چي په نونسمه پېړۍ کي يې کتابتون ته بخښلې و. زه تاسي ډاډ درکوم چي په هغه وخت کي په اتريش ــ هنګري پاچهۍ کي کوم افغان نه واود هنګري خلکو د دپښتوژبنيو آسارو له جعل کولوسره کومه دلچسپي هم نه درلوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Lea,
I wrote an email to Sánta Zoltán – to the Academy of Science in Budapest, and I was told that there is no such a book in that place.

Here, you can call them –this is the phone #:
Tel: (1) 302-0456

Or you can write them a letter:

Magyar
Tudományos
Akadémia
H-1051 Budapest
Roosevelt tér 9.
(1) 411-6100

ترجمه:

لي ،
ماپه بوداپست کي دعلومواکاډيمی، سانتازولتان ته ايميل وکيښ اوراته وويل سوه چي په هغه ځای کي دغه رازکتاب نسته.

دادئ دهغوی دتيلفون نمبراوتاسي کولای سئ تيلفون وروکړئ:
(۱)۳۰۲_۰۴۵۲

که موغوښتل ليک ورولېږئ ، داېي پته ده:

Magyar
Tudományos
Akadémia
H-1051 Budapest
Roosevelt tér 9.
(1) 411-6100

(c) ketabton.com: The Digital Library

Lea2
Member posted 04-18-2002 01:45 AM

Dear Abu Sayed,

As well as I've promised hereby the catalogue and fond data of Pata Khazana.

Magyar Tudományos Akademia Konyvtara
Keleti Keziratgyujtemeny Vambery hagyatek
Katalogus szam: III.26.223 Fond szam: Vambery
XIV/ 1869./3.

The address is the same as you know, the central building, Roosevelt ter. I should like to apologize because Hungarian punctuation is missing, but in my E-mail Hungarian orthography is interfering with Arabic. You wrote more exact, than me. I asked Mr. Santa. He is not orientalist and not responsible for the manuscripts of the library, he told, somebody asked him has the library any Pashto manuscripts, he responded that he has no idea. He is not the right person. Mrs. Csanak or Mrs. Horvath can assist you.

Have nice research. I can give you any kin of assistance only with one precondition: you must inform the Forum and all Afghans correctly about the result.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترجمه:

ګرانه ابوسيد ،

لکه څرنګه چي مي وعده کړې وه دپټي خزانې کتلاک اوفونډ داسي دئ:

Magyar Tudományos Akademia Konyvtara
Keleti Keziratgyujtemeny Vambery hagyatek
Katalogus szam: III.26.223 Fond szam: Vambery

پته يې هماغسي ده لکه تاسي چي ته درمعلومه ده. دروزويلټ په کوڅه کي مرکزي ودانۍ.
زه بخښنه غواړم چي هنګري نقطه ايښوونه راڅخه پاته سوې ده او زماپه ايميل کي هنګري املاء له عربي سره ګډه سوې ده. تاسي يې تر مابنه ليکئ. ما له ښاغلي سانتاڅخه پوښتنه وکړه. هغه نه ختيځ پوه دئ اونه هم دکتابتون دخطي نسخومسئول. هغه راته وويل: يوچا را څخه وپوښتل چي آياپه کتابتون کي پښتوخطي نسخې سته ؟ او ما ورته په جواب کي وويل چي زه نه يم په خبر. نوموړی اصلي شخص نه دئ. ستاسي سره يا مېرمن کساناک يا مېرمن هوروات مرسته کولای سي. په څېړنه کي دي برى غواړم. زه هررازمرسته درسره کولای سم خو په دي مخکښيني شرط چي په نتيجه به يې ټول فوروم اوافغانان خبروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Dear Sur Sahaak,

This manuscript had been donated by Prof. Vambery himself in 1885 to the Hungarian Academy of Science. By the legend, Prof. Vambery obtained it from Yaqub Khan, from Heart.

I have seen the manuscript before some years. I couldn't examine carefully, but for me, it seemed complete. This is along with some other, fragmented Persian manuscripts. This is a XVIII century copy.

If you need any further information, I am at your service.

Best Regards

Dr. Nasrin ("Lea")

ترجمه:

ګرانه سور سهاک،

دانسخه پروفیسرویمبري پخپل لاس دهنګري دعلوموااکاډیمۍ ته په ۱۸۸۵کي بخښل سوې وه. ده دهرات له یعقوبخان څخه ترلاسه کړې وه. مادانسخه څوکاله وړاندي لیدلې وه خوپه دقت سره مي ونسواى کتلاى. ماته بشپړه ښکاره سوه. دانسخه له نوروفارسي نسخوسره ده او داتلسمي پېړۍ کاپي ده.

که مونوروعلوماتوته اړتیاوي، زه موپه خدمت کي یم.

په مینه.

ډاکټرنسرین (لي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

Dear Dr. Habibi,
This is the time to introduce Pata Khazana to Hungarian public. A magazine ordered from me an article to introduce the three manuscripts, focused on the manuscript of the Vámbéry collection. After the introduction of Pata Khazana to Hungarian public, after the edition of the article I can send you the requested some pages or comments for the Internet.
Surely I will send you an original copy of the article by post. Please write me, what do you know, in which circumstances did Professor Habibi find the first manuscript?

Respectfully Yours
Dr. Katona

ترجمه:

ګرانه ډاکټرحبيبي،
اوس ددې وخت دئ چي پټه خزانه دهنګري خلکوته ورو پېژندل سي . يوې مجلې ماته دويمبري دخطي کلکسيون ددريونسخودمعرفي کولوپه باب ديوې مقالې فرمايش راکړ. دپټې خزانې دمعرفۍ اود نومړې مقالې ترخپرېدووروسته زه کولای سم تاسې ته لازم مخونه ياتبصرې دانټرنيټ له پاره درولېږم.

دمقالې اصلي کاپي به هرومرودپوستې له لارې درواستوم. مهرباني وکړئ ، راته وليکئ چي پروفيسرحبيبي لومړۍ نسخه څرنګه اوڅه رازوموندله ؟

په درنښت
ډاکټرکاتونا

****

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامعلومات راته ترلوستلووروسته ډېرډاډمن ښکاره نه سول ، نېخه چي ولي؟ خود سباورځي دخبرني له پاره مي راسره خوندي وساتل اوله ځانه سره وپتېيله ،چي ددې موضوع سپيناوی به کوم اوددې مقصد له پاره بايد بوداپست ته يوسفروکړم . په همدې چورتونوکي وم ،چي ددعوت خپروني په ويبپاڼه (۲۸ حمل ۱۳۸۲= ۱۷مه داپريل ۲۰۰۷ع) کي مي د اجمل مقصودي په قلم په انګليسي ژبه يوه مقاله ولوستله ، چي سر ليک يې (Pata Khazana- a response to its attackers!) و . ددې مقالې په يوه برخه کي په هنګري کي دبوداپست دعلوموا کاديمۍ دخطي نسخودارمين ويمبري په کلکسيون کي دپټې خزانې ديوې نسخې خبره ياده سوې وه اومنبع يې هماغه د(Dr.Katona) معلومات وه چي دبوداپست په (Magyar Nemzet Magazin) مجله کي يې د۲۰۰۳ع کال دنومبرپر۲۲مه خپره کړې وه . ددعوت ويبپاڼي په دغه مقاله کي ويل سوي وه چي دانسخه ارمين ويمبري په ۱۸۵۹ع کال کي په هرات کي له يعقوب خان څخه ترلاسه کړې وه . دارمين ويمبري په باب يې کښلي وه چي:

مجارختيځپوه اوسياح ،ارمين ويمبري په ۱۸۳۲ کال زېږېدلی و. تر لومړنيوزده کړو وروسته يې زيات وکم شل ژبې اولهجې زده کړلې . تهران اومکې ته يې سفرونه وکړل اوخوميا شتې يې دآسيا په وچودښتو کي له درويشانوسره تېري کړې . دی خپلي آرزوته ورسېدا وخيواته له رسېدوسره سم يې له خان سره دوه واره وکتل . وروسته دبخاراله لارې سمرقندته ورسېد. هورې اميروربا ندې بدګومانه سواونيم ساعت يې له ځان سره وساته ،خودی ترازموينبت بريالی ووت اواميرنه يوازي لـه" رشيدافندي" څخه(ويمبري په دغه نامه يادېدئ) خوښ سو، بلکي ښه زيات سوغاتونه يې هم ورکړل . دی وروسته زړه نازړه هرات ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولاړاو هورې له دروېشانو څخه بېل سو. په هرات کې يې له يعقوبخان سره

وکتل اوهغه ورته دپټې خزانې نسخه ورکړه. تردې وروسته ، ارمين ويمبرې په يوه قافله کې تهران ته ستون سو او په پای کې د۱۸۶۴ کال په مارچ کې د تريبيزوندا او ارض روم له لارې قسطنطنيې ته ورسېد.

*****

ددې مقالې دا وروستۍ برخه را ته نوې وه اودې خبرې مې بيا بوداپست ته د سفر اراده ټينګه کړه.

په لويديځو هيوادو کې چې ځوک ژوندکوي ، هغوی ته ددې ځايو سرګردانه ژوند معلوم دئ،چې دڅايوه تربلې نه رسيږي. زماد بوداپست سفرهم په دغه سرنوشت اخته و. په دې ترڅ کې زماپخواني اشنا ښاغلي عبدالعلي رسول زاده دسويډن د مالموپه ښارکي د(مورنۍ ژبې پښتو کنفرانس) په غونډو کې دګډون بلنه راکړه اوراڅخه وېې غوښتل چې په دغه غونډه کې د افغانستان کې دښووني اوروزني دتاريخچې او هم يې پر څنګ د کورسو دښوونکود ځينوستونزوپه باب ورته ورغيږم . ورسره "ښه" مې کړه اودامې بوداپست ته د سفريوه موقع هم وګڼله . له ځان سره مې وپتېيله چې دکنفرانس ترپای ته رسېدلو وروسته به بوداپست ته ځم . د ۲۰۰۷ع کال داپريل په پای کې دسويډن د مالمو ښارته ورسېدم. ټاکل سوې وه چې کنفرانس دهمدې مياشتې پر ۲۰-۲۱ ورځو جوړسي . په دغه ښارکي زماموراومنځوی وروړهم اوسي . له هغوی سره مې هم له ځوکلونوو روسته وليدل . او پرڅنګ مې په ټاکلو ورځو کې دکنفرانس په غونډوکي برخه واخيستله . په دې غونډو کې زما ګډون دافغاني برخه والوله خوامثبت وبلل سو، چې طبيعي ده زماهم د خوښۍ سبب سو. مالمو دسويډن په جنوب کې يو کوچنی ښار

(c) ketabton.com: The Digital Library

دئ چي دسکانيا(Scania) په ايالت پوري اړه لري . دمالمو اوسېدونکي د۲۰۰۶ع کال داحصائيې له مخي په سلوکي شپږويشت مهاجرين (په بهرکي زېږېدلي) دي . دي ښارته له افغانستان ، يوګوسلاويې ،ډنمارک،عراق،پولينډ،بوزنيا ، ترکيې، چيلي، ايران ،سربيا ،هنداونوروهيوادوڅخه مهاجرين رامات دي . وايي چي د مالموپه ښاريوسل واوياتوکمونه (nationalities) اوسي . دافغانانو کميونيتي يې د يادوني وړده. دې ښارته لومړني افغان مهاجرد کندهار ښاردبابيانو د کورنۍ غړي دي . په مالموکي اوس دافغانانودوې فعالي اتحاديې سته. ديوې اتحاديې مشرتوب يې دحبيب الله غمخور پرغاړه ده. غمخوردروزګان ولايت څخه راغلى مهاجردئ. دافغانستان پرحالاتو باندي پرله پسې تبصرې اوليکني په افغاني ويبپاڼوکي خپروي . زمااشنادئ اويورازاخلاص راته ښرګندوي.

(عبدالعلي رسولزاده ددې کرښوله ليکوال سره)

ترکنفرانس وروسته مي دبوداپست دسفرپروژه رامخته کړه . موږ افغانانوته دي خداى خيرراپيښ کړي ، په هرځاى کي چي اوسو، خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې پروګرامي راسره ملګرې وې . دسفراراده کووخوپلان ورته نه ترو. دلته خوچې څوک سفرکوي ، دسفرورځ ، په ټاکلي ځای کې دهوټل ریزرویشن، هورې دهرې ورځې مشخص پروګرام ټول دیوه ټاکلي پلان له مخې سره تنظیم کړي. خوداډول انتظام ته دپښتانه رسېدل ، زماپه خیال څو نورو پېړیوته اړتیالري. بوداپست ته دسفردسرښتې کارمې د ورور پرغاړه واچاوه. هغه اریان پخپل مصروف ژوندکې څوواره د هغه دفترله اداري ته ولاړ، چې بوداپست ته یې دګروپې سفرپلانونه سرښته کول . خوزمادرخصتیوله ورځوسره دهغوی دپروګرام وختونه نه برابرېدل اوپه نتیجه کې مې تریوې اوونۍ زیات وخت په مالموکې تېرکړاودرخصتیوله پوره کېدوسره سم مې مخ پرکاناډا ونیو. د مالمو شپې خومې په استراحت اوله موراودوستانوسره په لیدنوکتنوکې تیرې سوې اوښې تېرې سوې خوهغه مقصدچې مادپښتوژبې تر کنفرانس وروسته ځان ته ټاکلی و ، ترسره نه سو.

دهمدې ۲۰۰۷ع کال داکتوبرپرنونسمه نېټه په جرمني کې دافغاني کلتوري ودې ټولنې دمعاصرافغانستان دجوړېدودوه سوه شپېتم جشن دنمانځلوپروګرام دجرمني دکولن په ښارکې نیولی واوپرڅنګ یې دافغاني مورخینو(فیض محمدکاتب هزاره،میرغلام محمدغبار، احمدعلي کهزاد،علامه عبدالحي حبیبي اوقاضي عطاءالله خان) په باب علمي کنفرانس په پام کې نیولی و. دې کنفرانس ته یې زه هم وربللی وم اوماته یې دکنفرانس په علمي برخه کې دفیض محمدکاتب هزاره دژونداوآثاروموضوع ټاکلې وه. کنفرانس ته له کابل څخه استاد حبیب الله رفیع اوسرمحقق عبدالله بختاني ، له امریکې څخه پوهانددوکتورحسن کاکړ، له سویډن څخه کاندیداکادمیسن اعظم سیستانی ، له څخه پوهنوال رسول باوري اوله انګلستان مانچسټر څخه استادمحمداسحق نګارګررابلل سوي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داوارمي نوله ځان سره ټینګ عزم وکړ، چي ترکنفرانس وروسته به بوداپست ته هرومروځم . دسفرتکټ اوهوري دهوټل انتظام مي د ښاغلي زرين انځورپرغاړه واچاوه ، چي کوربې ودان هغوی هم داکار سرته ورساوه . زه داکتوبرپراووه لسمه نېټه له کاناډاڅخه دجرمني پر لوروالوتم.دنیدرلینډ دامستردام په ښارکي ترلنډتم کېدلو وروسته د جرمني دکولن ښارته ورسېدم .دکولن ښار،چي جرمنيان يې دکولیون په شکل اوانګرېزي ژبي يې بیاکولون ته ورته تلفظ کوي ، دجرمني په ختځه برخه کي بن ته نژدي يوښکلی ښاردئ. زه دکولن هوايي ډګرته د په ورځ دسهارپر بجوورسېم. زرين انځورمخکي لاځان هوايي ډګرته رارسولی واودمنتظرينوپه سالون کي راته ولاړو. ښه دميني روغبړ مووکړ. دمېلمنوپوښتنه مي ځني وکړه ، وېویل: بختانی صاحب ، رفيع صاحب اوډاکټرکاکړصاحب دوی راغلي دي . نګارګرصاحب نن شپه راځي اوسيستانی صاحب به سباته راورسيږي . له هوايي ډګرڅخه زموږله پاره ترټاکل سوي استوګنځي پوري دشلوپنځه ويشتو دقيقو لاروه . هغه موپه خوراخواږه باندارسره ووهله. زه چي تېرکال دکولن ښارته دهوتکي غورځنګ...... کي دګډون په نیامت راغلی وم ، دښارپه منځ کي مي ځان ته هوټل نيولی و، خو دا واردکولن په پښتني کميونيتي کي يودخيرښتن ښاغلي فضل الرحمان ترښاردباندي په پنځوجريبوکي يوه ودانۍ اخيستي ده چي د ودونواوخوښيو له پاره دوه عصري سالونونه ، دمېلمنوله پاره يو کوچنوتی هوټل ، دکلتوري ټولني له پاره دفتراودکنفرانس خونه او يو ښکلی مسجدپکښي دئ. حاجي صاحب دکونړولايت له مخورو څخه دئ اوځه موده يې دولايت مقام سرپرستي هم کړې ده . دی اوزامن يې دپښتني اخلاقوډېرغوره ممثلين دي . دی پخپله مينه ناک ، خنده رويه ، خوش صحبته او دروند پښتون دئ. عمريي ترپنځو شپيتواوښتی دئ. زموږاستوګنځی دحاجي صاحب په هوټل کي و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(حاجي صاحب فضل الرحمان اوهوتک)

انځورصاحب تراطاقه پوري راسره ملګری و. زماکوټه يې راوښووله او ترلاز مولارښوونو وروسته يې رخصت واخيست ځکه دسباله پاره د غونډې زياتره کارونه ددوی پرغاړه وه. ماته يې دټولني کتابتون ، چي ددې ودانۍ په کښتني پوړکي و ، راوښووا وماهم دځان له پارهيوه ډکه غېږکتابونه خپلي کوټې ته ځني راوخېژول. ترلږ دمي وروسته مي پر کتابوباندي راواچول اونورنوپوه نه سوم ، چي څومره ساعتونه د کتاب له معشوقي سره لاس ترغاړه وم.

ترښه پوره استراحت وروسته مي جامې بدلي کړې . په دغه وخت بختانی صاحب اورفيع صاحب هم راپيدا سول. له بختاني صاحب سره څه کم دېرش کاله وروسته اوله رفيط صاحب مي دوه کاله وروسته بياوليدل.

دبختاني له نامه سره دهجري شمسي دېرشموکلونو راهيسي اشنايم. دغه وخت زه په کابل کي دخپل نيکه ، مولوي صالح محمدهوتک سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسېدم دمولوي صاحب مرحوم کوردکابل په کوټه سنګي کي و . کوټهٔ سنګي دنوي اباد ېدلو په حال کي وه . له مولوي صاحب سره په کورکي اروښاد عبدالخالق واسعي هم اوسېدی . دغه وخت مولوي صاحب په شوراکي دکندهاروکيل اودشورادرياست معين و. اروانښاد واسعي صاحب په پښتوټولنه کي رسمي وظيفه درلوده . د پښتوټولني ودانۍ دپل خشتي جامع په مقابل کي دکابل رود پرشمالي غاړه دنادرشاهي واټ په خوله کي دپومبه وو د دوکانو پرسر واقع وه . دغه وخت دټولني رئيس اروانښادګل پاچاالفت و. دا وخت زمادوړوکتوب زمانه وه او واسعي صاحب به کله کله له ځان سره خپل دفترته بيولم . له اروانښاد واسعي څخه مي په هماغه وړوکتوب کي اورېدلي وه اوتر اوسه مي لاهم په ذهن کي ديوي خاطرې په توګه خوندي ده ، چي وايي اروانښاد مولاناسيفي به ويل:

دادپښتوټولنه نه ده ، دپختوټولنه ده . له (پختو) څخه به يې مرادد ټولني تردفترلاندي دپومبه پلورونکودوکانونه وه . دپښتوپه ځينو لهجوکي دپومبه له پاره دپارسي ژبي دخيل لغت(پخته) کارول کيږي. دپومبه وودوکانونه د(دپختودوکانونه) بولي. دارازالتباسونه دپښتو ژبي په لهجوکي زيات دي. نوري ژبي هم دغه رازملتبس کلمات لري[1].
(۱) نه پوهېږم چي بختاني صاحب به هغه وخت په پښتوټولنه کي غړيتوب درلود ، که يا؟ خودکابل مجلې په زياتروګڼوکي به مادهغوی په نامه شعرونه اومضامين ليدل.ښه ډېرکلونه وروسته چي ماهم دقلم او ليکني له شواخون سره ترون وکړ، بيامي نودبختاني صاحب په باب ، د هغوی دليکنوپه باب ، د هغوی درسمي وظيفوپه باب معلومات زيات سول. زماپه کتبخانه کي د(تذکره الشعراء) هغه ټوک سته،چي

[1] دمولاناسيفي مرحوم له دي ادبي ظرافت څخه څونتيجي راوزي اوهغه داچي دپښتوپه ټولو لهجوکي دخيل لغات سته اودايوه طبيعي ژبنۍ عمليه ده. دوهم داچي التباسونه هم په هره لهجه کي موندل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بختاني صاحب راته اهداء کړی اوپخپل خط یې پرلیکلي یې دي : " د پښتو ادبیاتوځوان محقق ښاغلي معصوم هوتک ته،چه دمولوي صالح محمدنسبي اومسلکي بالاستحقاق وارث دی . په درناوي . عبدالله بختانی. کابل د ۱۳۶۷داسد۲۵مه".

تذکره الشعراء دسراج الدین خان سعیداومولوي صالح محمدهوتک ګډ تالیف دئ ، چي دبختاني صاحب په زیار په ۱۳۶۲ش کال دامیر کروړ سوري ددوولس سوه پنځوسم تلین په ویاړخپورسوی . ددې کتاب وعده یې هغه وخت دعلوموپه اکاډیمۍ کي راسره وکړه، چي زه دیوچادلیدلوله پاره هلته تللی وم اووروسته دغوتۍ خاوري په لاس دباخترآژانس دپښتوخانګي ته ، زمادکاردفترته راواستاوه . له هغي نیتي څخه مونوبیا نه وه سره لیدلي اودادئ اوس مو دنړۍ په یوه ډېر لیري هیوادکي ، چي نه زمااستوګنځی دئ اونه ددوی داوسېدلو مېنه ،سره وکتل . خوداوارنه زه هغه (ځوان معصوم هوتک) یم اونه دی هماغه چټ ږیرخړیلی بختانی صاحب . نن زماپه کونډۍ ږیره کي تر تورو وربښتو سپین ډېردي اوددوی په اوږده سپینه ږیره کي خو،چي دیوه نوراني روحاني سړي څېره یې وربخښلي ده ، یوتورورېښته هم نسته . بختانی صاحب چي اوس یې عمرتراتیاکلونواوښتی دئ ، د پښتولیکوالواوشاعرانودپخواني نسل په هغوڅوورو ستیوګوتوپه شمېرژوندیولیکوالوکي دئ ، چي اوس یې هم ګوتي دقلم نیولواو خوځولوتوان لري . موږبه پخپل استوګنځي کي دسباناري پروخت ښه دخوندمجلس کاوه . پرسیاسي حالاتو، ادبي موضوعاتواو ورځنیو خبروموبحثونه کول . بختاني صاحب دویښ زلمیتوب په غورځنګ کي د ګډون ډېربیانونه درلودل اوزما سره داپوښتنه لاینحله پاته ده ، چي ولي ددوی نوم د(ویښ ځلمیان ، دافغانستان یوسیاسي تحریک ، چاپ ۲۰۰۰ع) کتاب په هغه لیست کي نسته ، چي دویښ زلمیانود

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړو په توګه راپېژندل سوي دي. داکتاب دوېښ زلميانو دغورځنګ يو فعال او مبارز غړي اروا ښاد محمد علم بځرکي ليکلی دئ[2].

دکولن په کنفرانس کي ښاغلي بختاني صاحب دمرحوم قاضي عطاء الله خان دتاريخ په باب وينا وکړه.

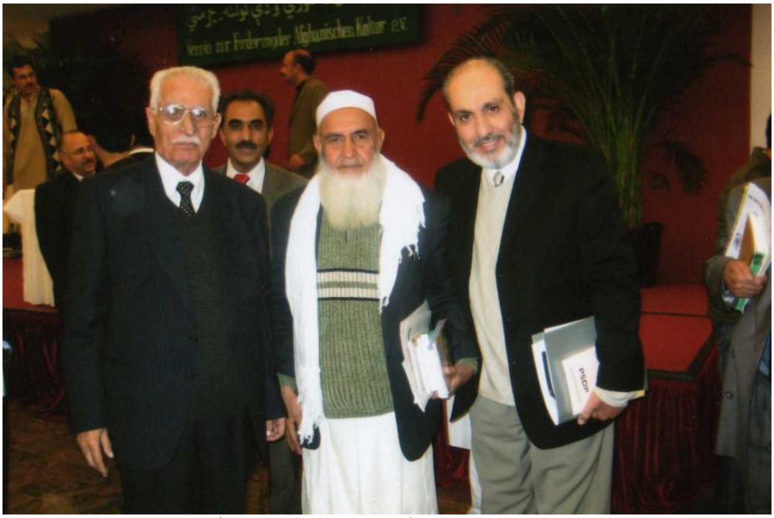

(له ښی خوا: محمد معصوم هوتک ، سرمحقق عبدالله بختانی ، .....)

ددي سفرپه ترڅ کي مي دلومړي وارله پاره له استاد اسحق نګارګر سره وپېژندل . له ليکنو اوتلويزيوني بيانو سره يې له پخوا اشناوم . په تصوف،عرفان،فلسفه،ادبيات اوتاريخ کي دپراخو اوژورو مطالعاتو

---

2 ددې کتاب لاسکښلې نسخه ماته اروا ښاد ميرصاحب جيلاني خان الکوزي په کال په کوټه بلوچستان کي راوسپارله چي کابل ته يې اروا ښاد علامه رشادته يې دکتلودپاره ورسوم . داکتاب ماله ځان سره کندهارته يووړ اوکابل ته زما سفرپه دغه وخت کي وځنډېدی اودکتاب مسوده مي ښاغلي مولاناعبدالباري(زماداکازوی) ته ورکړه . نوموړي کتاب علامه رشادته ورساوه اوڅوورځي وروسته چي زه بيرته کوټې ته ستون سوم ، مدير صاحب جيلاني خان ته مي دکتاب کيفيت په داسي حال کي بيان کړ، چي نوموړی دخپل ورور پرفاتحه باندي ناست و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښتن دئ . په فصاحت او نطاقي کي پرختمه ده . دوینا په وخت کي د افادې قوت په ستایلو ارزي . ماله پخواښخه ، هغه وخت چي لا په کابل په لوړو تحصیلاتو بوخت وم ، د استاد نګارګر سیاسي و فلسفي لیکني په غیردولتي جریدو کي لوستي وې . هغه وخت یې ګومان کوم باختري تخلص کاوه . لیکني یې ترنورو همزولو او همفکرو لوړې او عمیقي وې .

دا کتوبر پر ۱۹مه سهارچي دچایو خوړلو خوني ته ورغلم ، بختانی صاحب، رفیع صاحب، کاکړ صاحب لا دمخه هورې ناست وو. ښاغلی غریب دناري په برابرولو بوخت و. د استاد نګارګر پوښتنه مي وکړه، وېویل پخپل اطاق کي دئ . چانه دئ خبرکړی چي ناری په همدې خونه کي دئ . کاکړ صاحب موږته مخ را واړاوه :

- په انګلستان کي یې وخت تېرکړی دئ . چي څوک یې یوځای ته ونه غواړي ، پرخپل سرنه ورځي .

په دغه وخت کي یوځوان له مېزخخه ولاړ سو او ځای یې یوه سپین ږیري ته ورپرېښوو ، چي سپیني جامي ، کندهارۍ خامکي غاړه یې پرتن وه ، کونډۍ ږیره یې وه اوکارګري ټوپۍ یې پرسروه . له مېزڅخه یو چاوررېغ کړه :

- نګارګر صاحب پرښه وخت راغلې . هرڅه تیاردي .

ما په روغبړکي ځان وروښوو. دوهم واریې په غېږکي ټینګ کړم او وېویل :

- آثاردي لولم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته مونوپه جرمني کي داستوګني پروخت ترټاکلي غونډې وړاندي او وروسته هره ورځ سره کتل اودزړه خواله به موسره کوله. د غونډي دکنفرانس په برخه کي نګارګرصاحب ته دعلامه حبيبي په باب دليکني اوخبرني بلنه ورکول سوې وه ، خودوی علامه مرحوم ته په پارسي ژبه يوه درنه دارادت قصيده ويلې وه اودهغې په لوستلويې دغونډې غاړه وايستله . دغونډې دجوړوونکواو اوربدونکوهيله له نګارګرصاحب څخه په دې برخه کي زياته وه ، خولکه چي دخبرني له پاره يې وخت نه وموندلی.

(استادمحمداسحق نګارګر له محمدمعصوم هوتک سره)

دغه رازمي په دې غونډه کي له ځوان جرمن ژبپوه اوختيځ پوه ښاغلي سبيستيان هاينه (Sebastian Heine) سره هم دپېژندګلوی کتنه وکړه . دغه ځوان ژبپوه اوختيځ پوه په پښتو، پارسي،بلوڅي اودپاميرپه ژبوباندي پوهيږي. په کنفرانس کي يې په په پښتو، پارسي اوبلوڅي ژبوخبري وکړي ، دخپل ځان اووظيفې په باب وږغېداودوينا په پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي يې وويل چي " کاشکي افغان واى " . ماپرېغ کړه ، چي ته افغان يې اوزه دافغان په سترګه درته ګورم ځکه چي هم په افغاني ژبو پوهېږې اوهم مينه ورسره لرې . ډېرخوشاله سو . په دې باندي هم ډېرخوښ سو ، چي زه دکندهارپه لهجه رږغېږم . ده وويل دکندهارلهجه ډېره لرغوني اوخوږه لهجه ده . دى هم دکندهارپه لهجه خبري کولې . ده راته وويل چي د(ښ ، ږ) ږغونه دخوشحال خان ترعصرورو سته په(خ ، ګ) باندي اوښتي دي[3](١). سبستيان دکندهارپه لهجه کي ددرختي ، سيب ، ساپې کلمې ناسمي وبللې اودپارسي ژبي اغېزه يې وبلله . ماورته په جواب کي وويل ، چي دکندهارپه لهجه کي ددرختي اوساپې پرځنګ دوني اوسيوري کلمات هم سته اوښاري کندهاريان يې لږکاروي خودکليو اواطرافوخلک يې ښه په پراخ لاس وايي . دغه رازمي دپښتو(درخته) او دپارسي (دَرَخت) توپيرورته بيان کړاودکلسترآغازي ځانګړتيا مي په (درخته) کي ورته تشريح کړه . ده خوښي وښودله خود(درختي) په کلمه کي يې دلومړي توري سکون دکندهاريوپښتنوتصرف وباله.ده وويل دپارسي (دَرَخت) پښتوته ننوتلې ده اوکندهاريويې له خپلي لهجې سره سم دپښتو قوانينوپربنسټ ابتداء ورساکنه کړې ده .

ښاغلى سبستيان زماله ليدوڅخه خوښ سو اوايميل پته يې د راتلونکو اړيکوله پاره راکړه .

---

[3] ډاکټرپالوال هم پخپل کتاب معياري ژبه کي د ننګرهار لهجه نوې بولي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(هوتک اود سبستيان)

ددي کرښوترليکلوڅوورځي وروسته مي په ټول افغان ويبپاڼه کي دسبيستيان هاينه په باب دپلوم انجنيرخليل الله معروفي يومضمون ولووست ،چي دمارتين ګُخ په قلم ليکل سوى اوپه شپيګل آنلاين کي خپورسوى واوښاغلي معروفي په پارسي ژبه ژباړلى و. په همدې ورځ ماته دښاغلي سبستيان ايميل هم رارسېدلى واوزمادهغه ايميل په جواب کي يې ، چي ماپکښې دده دژوندليک غوښتنه کړې وه ، د ۲۰۰۷ ع کال دنومبرپرلسمه راته ليکلي وه[4]:

ګرانه ښاغلي هوتک ،
ستاسودنيکوپېرزوينوڅخه يوه نړۍ مننه. زمانيکي هيلي اوپېرزويني هم ومنئ .زمادپاره دوياړځاى و،چي په دغه ښکلي غونډه(دکولن غونډه . هوتک) کي مي برخه واخيسته . هيله لرم چي پښتانه به په

[4] دايميل متن ماپه پښتوالفبې اړولى دئ.اصل يې په لاتيني تورو ليکل سوى دئ اوتر همدې متن وروسته به يې ولولئ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتلونکي کي هم خپلو کلتوري هلوځلوته دوام ورکړي ، ځکه چي تر اوسه پوري دنوروتوجه پښتوژبي ته نه ده اوښتي. زه به کيدای شي په اګست کي دراتلونکي کال ، په کاناډاکي دآرين پېژندني په يوه نړيواله غونډه کي ګډون وکړم. که دغه يون وشي نوهيله لرم چي تاسوهم ووينم. يوه اوونۍ وروسته په ويانا۔اتريش کي همدارازدپښتوژبي په اړه يوه مقاله وړاندي کوم ، چي په هغې کي به ددغي ژبي زاړه جوړښتونه په ګرامر او ويي پانګه کي راپه ګوته کړم ، چي ځيني هغه يوځوزره کاله سابقه لري. زه به خپل ژوندليک ژرترژره درواستوم.

په درناوي

سبستيان ٌ زمری ٌ هاينه

++++++++++++++++++++++

Zhwandlik

From: **Sebastian Heine** (SHeine1@gmx.de)
Sent: November 10, 2007 9:34:16 AM
To: mhotak@hotmail.com

Security scan upon download TREND MICRO
cv Heine.doc (28.2 KB)

Grana shaghelia Hotak,

stasu de neko pirzoyino tsekha yawa naRey manena. Zmaa neke Hile aw pirzoyine ham wumaney. Zma de para de wiyaR dzay wu ce pe dagha shkule ghunda ki mi barkha wakhista. Hila larema ce Pashtaane ba pe ratlunki ki ham khpelo culturi halodzalo ta dawaam warkRi dzeka ce ter osapori de noro tawadscho Pashto zhebe ta na da au shte. Ze ba kedeshi pe August ki de ratlunki kal pe Kanada ki de aryanpezhandene pe yawa naRiwala ghunda ki gaDoon wukRem.Ke dagha yun wushi nu hial larema ce tasu ham wuwinem. Yawa oweney wrusta, pe

(c) ketabton.com: The Digital Library

Vienna/Otrish ki hamdarazde Pashto zhebe pe aRa yawa moqala wrande kawem, ce pe haghe ki ba de daghe zhebe zaRe dshoreshtuna pe gramar au waypanga ki ra pe guta kRem, ce dzine hagha yaw co zera kala sabeqa lari.

Ze ba khpel zwandlik zher ter zhera darwastawem...

pe dranawi

Sebastian "Zmaray" Heine

++++++++++++

ښاغلي سبستيان ماته په کولن جرمني کي هم ويلي وه ، چي دی دلويديځي لهجې پښتو وايي. په دغه راليږلي متن کي يې ماته د(کي ، مي ، راتلونکي ، پوري ، درناوي) کلمې دلويديځي لهجې له وينګ سره سمي ښکاره سوې ، خوپه (کيدای شي ، وشي) کلماتوکي بيا د ختيځي لهجې اغېزه ليدله کيږي.

دمارتين ګڅ ليکنه ماته په زړه پوري ښکاره سوه اوددې سفرنامې لوستونکوته به يې دهغې پښتوژباړه وړاندې کړم. داژباړه دښاغلي ديپلوم انجنيرخليل الله معروفي له پارسي ترجمې څخه سوې ده.

پښتو خوږه ده اوورسره زيږه هم

دوه ويشت کلن محصل چي پنځه دېرش ژبې يې زده دي. يوځوان پوه چي په دريو څلورو خارجي ژبو وږغيدلای سي. استثنايي تن ګڼل کيږي . خودښاريومحصل " سبستيان هاينه " هرکال څلورژبې زده کړي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اواوس یې پنځه دېرش بهرنۍ ژبې زده دي . له (آرامي) ژبې نیولې تر(اوزبېکي) اوورباندې ګراني ژبې(پښتو) پورې.

سبستیان هاینه ، دبن پوهنتون په کتابتون کې یې دخپل کارپر مېز باندې پرتوکتابوته داشارې په ترڅ کې وایې : " یه، زه نابغه نه یم . دا صرف دزیاراوتلاښ نتیجه ده . زه هره ورځ لغتونه زده کوم اوګرامر هره ورځ تکراروم . البته په دې ارزوَ نه کې،چې دبورو ، پېچلو ، پېچلو ورېښتانولرونکې دوه ویشت کلن ځوان دځان په باب کړې ده ، خورا ډېره تواضع پرته ده . ځکه هیڅ انسان نسي کولای چې له خارق العاده استعدادپرته دې څه دپاسه دېرش ژبې ، هغه هم دنژدې ختیځ اولیرې ختیځ ژبې دې زده کړي. هغه ژبې چې دده (سبستیان ـ پ ، ژ) زده دي ، دادي:

لرغوني فارسي (فُرس قدیم) ، اوستایي ، پهلوي ، باختري ، سغدي،ساکي،پښتو ، پراچي ، اورمړي ، واخي ، یغنوبي ، سنګلیچي ، ایشکامي ، اوسیتي (آسي) ، ایدغامنجي، اردو، هندي ، فارسي ، پنجابي ، سندي ، کورمانجي ، کُردي ، بلوڅي ، سنسکریت ، پالي ، ګندهاري ، لاتین ، یوناني ، لرغوني آیرلینډي ، منځنۍ کیمري ، ګوتیک ، اوزبکي ، آرامي ، عربي ، فرانسوي ، انګلیسي.

دده دژبې زده کولوکارنامه اووه کاله وړاندې پیل سوه . دغه وخت ده د " هسن " ایالت د " فرانکن برګ " ښارپه " ایدرتال " ښوونځي کې درست لوست اوپنځلس کلن و. د " هومر " داصلي متن دلوستلوپروخت ورته معلومه سوه چې " یوناني " او " سنسکریت " یوله بله نژدې اړیکي لري. دې کارده کنجکاوي راوپاروله او د " سنسکریت " ژبه یې په زده کړه. دی ، چې دیوه مورخ زوی دئ ، څلورکاله وروسته یې درې څلور نورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبي هم زده کړې اوخوښ و ، چي دسکویټ ته دتګ پرځای یې په دغه شان (علمي)کارلاس پوري کړی دئ.

سبستیان هاینه چي کله دبکلوریا برى لیک په اعلى درجه باندي ترلاسه کړ، د " بن پوهنتون " ته شامل سواود " اندوجرمانیک " (د هندو جرمن ژبوادبیات) په اصلي څانګه او د " اندولوژۍ " (هندپوهني) او " سلتولوژۍ " (سلت پوهني)په فرعي څانګوکي یې تحصیل پیل کړ . داڅانګي له پخواڅخه ښکلي اوزړه راښکونکي څانګي دي . همدا اوس یې خپل دیپلوم څانګي ته سپارلی ،چي په هغه کي یې " فعل ،په پښتوکي " څېړلی دئ. دا هغه ژبه ده چي دی ورسره دزړه له کومي مینه لري. دی " پښتو " دټول انساني ژوندموزائیک بولي اووايي: "پښتو خوږه ده اوورسره زیږه هم . " پښتو " له یوې خوا ترانداز ې زیاته نرمه کېدلای سي اوله بل پلوه ډېره زیږه اومردانه کېدلای سي . " پښتو " د ژوند ځرګندویه ده ، چیغي وهي ، ژاړي ، خوښي کوي ، ساندي وایي اومړینه تمثیلوي . "

" پښتو د ژوند احساس دئ "

کله چي سبستیان دخپلي ګراني ژبي " پښتو " نکل درته په مینه پیل کړي اودپښتوشعرونه دیکلمه کوي ، سترګي یې ورسره په ځلېدوسي اوپخپله په یوه بل جهان کي ډوب سي. ښايي دده پوهنتوني ملګروته به دارازهیجاني کیدل نابلده شانته وي ، خودی په هغوی باندي کار نلري اوده ته داخبره بې توپیره ده چي نورکسان څه رازفکرکوي . دژبو دغه ماهر، چي تل یې درنې جامې اغوستي وي،ښايي هم د محصلۍ رنګارنګ ژوندغوره رنګ کړی دئ.دی تقریباً هره ورځ له هغو افغانانو سره ګوري ، چي په المان کي یې ورسره پېژندلي دي ، له هغوی سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانوليدلوته ورځي ، په مېلمستياووکي يې برخه اخلي ، له هغوی سره دخدای اوجهان په باب بحثونه کوي ، البته په الماني ژبه نه ، بلکي په پښتو.

ده له هغوی څخه داهم زده کړي دي ، چي پښتونه يوازي يوه ژبه ده ، بلکي دژوندډرک هم دئ: " پښتودپښتنويونااليکلی فرمان دئ. يعني که غواړئ ربښتين واوسئ ، دښه نامه ښتنان سئ ، مېلمه پال سئ ، د دښمنانوپه وړاندي زغم ولرئ ؛ نوپه پښتووړغېږئ. کله چي دهغوی په ژبه ورغېدلاست ، په حقيقت کي له هغوی سره ګډ سولاست. هڅه وکړئ دهغوی چلند درک کړئ اوويې منئ. اودغه ځای دئ چي بيانور کسان هم تاسي مني."

دده دزياترو نويو دوستانوبه زړه ته نه لوېږي ، چي يو " غيرپښتون " هم کولای سي له هغوی سره پخپله ژبه ورغېږي اوڅرګنده ده ، چي همدا کارددې سبب ګرزي چي ده ته پخپله کړه کي ځای ورکړي. البته سبستيان هم پرخپله کلاسيکه څېره سربېره ، دښه نيت څرګندولوپه خاطر، هڅه وکړه چي ډېره پرېږدي اوکله کله دملنډوپه توګه خپلي ږيري ته اشاره کوي اوخپل خوتاره برېتونه چاته ورښيي.

" افغانستان به زماله پاره يوه روءياوي "

دافغانستان حالاتواودسبستيان هاينه دژبومهارت ته په پاملرني سره دده پرمخ ډېري دروازې خلاصي دي؛له شرکتونونيولې تر مرستندويو سازمانوپوري. په پوځي برخه کي خودالمان اردولامخکي له ده څخه غوښتي دي ،چي په سيمه کي دژبودتنوع په باب ويناوي وکړي. دی به

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکارومني . ځکه ده ته داخبره اهمیت لري چي دسیمي په باب خپل معلومات له نورو سره شریک کاندي.

خو دی دیوه ژبپوه له نظره ، دافغانستان دپرمختیایي مرستواو بیا رغاوني سیاست ته دشک اوتردیدپه سترګه ګوري . سبستیان پردي سیاست باندي دانتقادپه توګه وایي: " زیاتره پروژې په فارسي ژبه ، چي دافغانستان له دوورسمي ژبوڅخه یوه ده، سرته رسیږي . البته په فارسي ژبه خوپه لومړۍ درجه کي دهیوادپه شمال کي خبري کیږي او څرنګه چي دوولس میلیونه پښتانه په جنوب کي په پښتوږغیږي ، په دې ډول له مرستندویوپروګرامونوڅخه لرګته اخلي".

دی خپله راتلونکې په تدریس ، څېړنو اوپلټنوکي ویني اونه غواړي چي ځان په سیاسي اواقتصادي مجبوریتوکي راایسارکړي . دی بیریږي چي که : " انسان یوځل دغو قیوداتوته ورننوت ، نوریې د را وتلو ورونه تړل سي". که ټول کارونه دده له آرزوسره سم پرمخ ولاړسي ، نودی په پام کي لري ، چي دسږکال په پای کي به خپل د دوکتورا کار د "المان دخلکودتحصیلي موسسي " له یوه بورس څخه په استفادې سره دلندن د مشهوربنارد" ختیځواوافریقایي مطالعاتوپه ښوونځي" کي پیل کړي.

له هغه وروسته نوبیاترټولولومړی هیله من دئ ، چي دیوه پوه په توګه هغي سیمي ته ولاړسي ، چي په ژبویې پوهیږي اوهیڅکله یې په هماغه سیمه کي ژوندنه دئ کړی. دی وایي: " دیوه پوه په توګه ، زما لپاره به افغانستان یوه روءیا وي. سترګي یې بیاوځلیږي اووایي : "د هغوژبولهجې بایدوڅېړلې سي ، چي تراوسه یې لاګرامرنه دئ لیکل سوی ، نکلونه ، کیسې ، افسانې ، روایات اوشعرونه ، داټول به زما د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېري دلچسپۍ ورړ وي ٌ .په دې ډول هيله من دئ چي دافغانستان سياسي حالات ژرآرام سي اودی وکولای سي ، دمثال په تـــــوګه، په ٌ کابل پوهنتون ٌکي درس ولولي ، درس ورکړي اوپه څېړنه وکړي[5].

+++++++++++++

دغونډي په ترخ کي مي له ښاغلي فضل الرحمن فاضل سره هم لنډه ليدنه کتنه وکړه اوخپل نوی چاپ سوی کتاب (بيدارګرعصر) يې راکړ. ماددغه کتاب ځيني برخي پخوادانټرنيټ له لاري لوستي وې . له ده سره مي ه دې برخه کي خبري وکړې. ښاغلی فاضل په افغاني زلميو کي ښه عالم سړی دئ . (نوره تشريح ـ داچي زموږخلک ديوچافضيلت اوپوهه د هغوی له سياسي عقايدوسره ګډوي اوبياقضاوت وربانديکوي)

---

[5] دامقاله وروسته بل چاهم په پښتوژباړلې اوپه پښتوويبپاڼوکي يې خپره کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دکولن دغونډي خاطره)

(له ښی خوا: اکبرکرگر،محمدمعصوم هوتک ، زرین انځور دکولن غونډي خاطره)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(محمد معصوم هوتک او پوهاند دوکتور محمد حسن کاکړ)

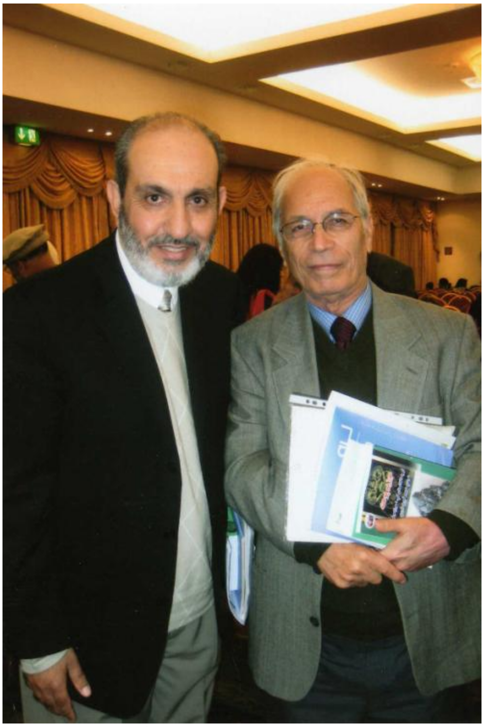

(پوهاند حسن کاکړ او هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(محمد معصوم هوتک)

له سیستاني سره لیدني کتني:

(دخوشدل خان بارکزي په باب ، دملانسو په باب او وروسته زموترمنځ
په دې برخه کي دایمیلونو تبادله باید په تفصیل سره بیان سي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(محمد معصوم هوتک او کاندیدا اکادمیسن اعظم سیستانی)

دبواپست کتنه

د۲۰۰۷ ع کال داکتوبرپر۲۱مه دجرمني له کولن ښارڅخه بوداپست (هنګري) ته ورسېدم . دشپې اته بجې شاوخواوې چې په ټکسي کې مي دبوداپست ښارله مرکزڅخه څه قدرلیرې د(Dominik Panzio) هوټل ته ځان ورساوه . په کولن کې موالوتکه لږڅه وځنډېدله اود سفر ستړیایې یوڅه رازیاته کړه . ځکه مې په نوموړي هوټل کې خپلې خونې ته ژرځان ورساوه اوترځینولنډویادابښتولیکلوورو سته بیده سوم . د بوداپست ښار ته مې د سفراصلي مطلب دبوداپیست دعلوموا کاډیمۍ د کتبخانې کتل و . سباوختې له خوبه راکښېنستم اوترچایوورو سته مې دهوټل دمسئولې ښځې په مرسته اولاربښوونه دنوموړې کتبخانې پته پیدا کړه په ټکسي کې هغه ځای ته ولاړم. پرلارې دښارسړکونه ټول خالي وه . له ټکسي وان څخه مې ددې چوپې چوپتیا دلیل وپوښت . راته وېویل چې دغه ورځ اوسبایې دمجارستان دنوي انقلاب دبرې نمانځلو جشن دئ اوښارټول تړلی دئ. ماځنې وپوښتل چې دولتې او اداري ځایونه هم تړلي دي ؟ وېویل ، هو ! ګویاپه دې ورځ مې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتبخانې دکتلوله پاره هڅه اوبویوړه اوزه بایدداکتوبرتر۲۴مې پورې انتظار وکاږم. له وخت څخه په استفادې باندې مې دبوداپست ښار د لیدلوله پاره ددرې ساعته ګښت پروګرام تنظیم کړ. شپږویشت یورو مې دهوټل دفترته تحویل کړې اودورځې پر لس نیمې بجې مې په ښار کې د ګرزېدلوپه نیت تیاری ونیو. هواسړه وه اوماپنډې جامې له ځان سره راوړې نه وې. په هرصورت هوټل ته دګرځندوی اداري موټرپرلسو بجو راغی اوزه یې دبوداپسټ انټرکانټي نینټل هوټل ته بوتلم. له دغه ځایه موپه یوه ښکلې بس کې دښارګروپې لیدنه پیل کړه.لارښوونکې په انګلیسي اومجاري ژبودواړوپوهېدل اوپه دواړو ژبوېې تشریحات ورکول. ددې معلوماتولنډیزماداسې یاداښت کړی دئ:

دبوداپست ښارددانیوب رودپه واسطه پردووبرخوووېشل سوی دئ. یوه برخه یې (بودا) اوبله یې (پیست) نومېږي. دواړه نومونه سلاویکه منشاء لري چې د(بودا) معنا(اوبه) اود(پیست) معنا(اور؟) ده. د بوداپیست ټول اوسېدونکې دوه میلیونه دي چې دهنګري دټول نفوس په سلوکي لسمه برخه ده. په دوی کې ۷۵په سلوکې رومن کاتولیکان، دبرش په سلوکي پروتستانت اونوراقلیت دینونه اودرې په سلوکې یې یهودیان دي. وایي چې دهنګري خلک په نهمه میلادي پېړۍ کې له آسیاڅخه دې سیمې ته راغلي دي. دوی په لومړي سرکې دکوچیتوب ژونددرلوداوپه کرېدیوکې اوسېدل.

پردې سیمه باندې په شپاړسمه-اووه لسمه میلادي پېړۍ کې عثماني تورکانوزیات وکم یونیم سل کاله واکمني کړې ده خواوس ما له یوې کوچنۍ محقرې ودانۍ پرته کوم تعمیرونه لید، چې دتورکانو د واکمنۍ دوختویادګاردي وي. ښایي دعثماني امپراتورۍ ترزوال وروسته په قصدي توګه له منځه وړل سوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دبوداپسټ ښارعمومي منظره)

ماپښين مهال موګښت بشپړسواوبيرته خپل استوګنځي ته ولاړم . ورځ باراني وه ، له هوټل څخه دوتلوامکانات مي نه درلودل . په داسبا(داکتوبر۲۳مه ۲۰۰۷ع)هم دباران همداسي شرپ وشروپ و. پخپل استوګنځي کي مي دانټرنيټ درک وايست . خپل ايميلونه مي وکتل. ښاغلي روهيال دکندهارمجلې ته مضمون غوښتی و. جواب مي ورولېږه اوکاناډاته مي تررسېدووروسته وعده ورکړه ، چي مضمون به ورلېږم. ښاغلي نوزادي دوفامعصومي دهغي ليکني په جواب کي خپل ليکل سوئ مضمون رالېږلی و، چي دقلندرموملند دپټه خزانه فی الميزان دتاييدپه باب يې ليکلې وه . دتخنيکي ستونزوله امله مي مقاله نسواى لوستلاى . مختصرايميل مي ورولېږه[6]. له کولون ـ جرمني څخه دراوتلوپه وخت کي زرين انځورراته وويل چي له ده سره دډاکټرنسرين (هماغه ډاکټرکاتونا ، چي زه يې له نامه سره دډاکټر حبيبي دايميلوله لاري اشناوم) دتيلفون نمبرو ،خوځني بيځايه سوئ

[6] په کاناډا کي مي تراتګ وروسته ورسره بشپړه مکاتبه وکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دئ. له ماځخه يې وغوښتل ، چي بوداپست ته ترسېدووروسته ورته تيلفون وکړم ، ده به نمبرپيداکړی وي اوماته به يې راکړي. ماچي له بوداپست څخه هرڅه تيلفونونه وروکړل ، کورته يې اوموبايل تيلفون ته يې ، دده پرموندلو بريالی نه سوم. په کورکي مي له زوی سره خبري وکړې اوهغوی راته وويل چي په کورکي نسته. که مي دانمبرموندلی وای ، مشکلات به مي ډېرحل سوي وای.

دماپښين خواته ورځ لږڅه روښانسوه ، اوريځي يوڅه سره ماتي سوې. دباران شدت لږڅه راکم سو. ترهوټل دباندي راووتم. شاوخواوګرځېدم. دې هيوادته حيران تللی وم. دوه نړيوال جنګونه ، دفاشيزم اوکمونيزم تاړاک پرتېرسوی و، خو تاريخي ودانۍ اولرغوني آثاريې پرځای پاته وه. دخپلوخلکو پر ناپوهۍ مي افسوس وکړ، چي ددين ياسياست په پلمه مودهيوادد تاريخي آثاروبېخ وبنيادوکيښ . په ډک زړه خپل استوګنځي ته راغلم. دخواله خوک نه و، چي زړه مي ورته تش کړی وای . دشعرليکلوهڅه مي وکړه خوشعرويل ماغواړې؟ ولاکه مي وليکي. قريحې کورټ جواب راکړ. له ناکامه مي خوب ته پناه وروړه اوترسهاره پوري کله ويښ کله بيده په ځای کي غځېدلی وم.

سهارمي دروښا په ليدلوخپل پروګرام راياد سو، راپاځېدلم او تر اودس ولمانځه وروسته مي په خړه بيادسهارناري سالون ته ځان ورساوه. دسالون مسئولي مېرمني لاميزونه نه وه سره اوډلي چي زما له خواورته (Good Morning) وويل سواودې په مجاري ژبه جواب راکړ. ناری مي راواخيست پرمېزباندي دبوداپيست ورځپانه پرته وه ، مخ و شا مي واړوله. عکسونه مي ترنظرتېرکړل .په ژبه خويې نه پوهېدلم. چي ساعت اته بجې شوولې زمابياله تکسي وان سره علومو اکاډيمۍ ته دتګ په لارکي دغره و د وره مجلس تود و. نهوبجوته شل دقيقي پاته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي ، چي دا اکاډيمۍ په دروازه کي مي ګام کښېښود. د هنګري د علومو اکاډيمۍ وداني دډانيوب رود پرختيځه غاړه د روزويلټ په کوڅه کي واقع ده. په هنګري ژبه يې ادرس دا سي دئ:

Magyar Tudomalyas Akadelmia (MTA)
1051 Bp.1, Roosevelt Ters

(دهنګري د علومو اکاډيمۍ ودانۍ)

په اکاډيمي کي مي دکتابتون پوښتنه وکړه ، چارا ته وويل ، چي لار يې د ودانۍ شاته په هابله کوڅه کي ده . هوري ورغلم . کوټ وبکس مي د دروازې ساتونکي ته تسليم کړل اوديوه بل ساتونکي په مرسته د ودانۍ دوهم پوړته، چي دکتابتون دماموړينودفترونه راته ښکاره سول ، وختلم . يوې مېرمني په ماته وګوډه انګريزي ښه را غلاست راته ووايه او ما هم خپل مطلب ورته بيان کړ.

وېويل: له کتابتون څخه دځوورځوله پاره د استفادې اجازه غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- يوه ورځ.
- لطفاً به پنځه سوه فرونته تحويل کړئ.
- پرسترګو.

پيسې مي ورکړې،رسيدېي راکړاودساتونکي په لاړښوونه بيرته د اکاډيمۍ اصلي ودانۍ ته ولاړم اوهورې يي دکتابتون د اوريينټل څانګې لورى راوښوداوزه هم سمدلاسه ورننوتم. په رشتيا چي ختيځه څانګه وه . دالماريوشکل وبڼه اوپه دروازوکي کندنکارۍ يې ټول د ختيځ مدنيت نمايندګي کوله.

له بده مرغه دمسئولي مېرمني يې له يودوومتحدالمالوخبروپرته بل څه نه وه زده.

- کوم کتاب دي په کاردئ؟
- نمبريې لري ؟

اوبس . اوږې يې پورته وغورځولې . ګويا څه مرسته نه سم درسره کولاى. ورته ومي ويل:

- ګوره ، زه له کاناډاراغلى يم . دلته مي دوې ورځي درخصتۍ له اسيته ضايع سوي دي. اوس فقط همدا يوه ورځ لرم اوسل مطلبه . بخښنه غواړم ، که يوبل څوک چي په انګليسي کي مشکل ونه لري ، راپيدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

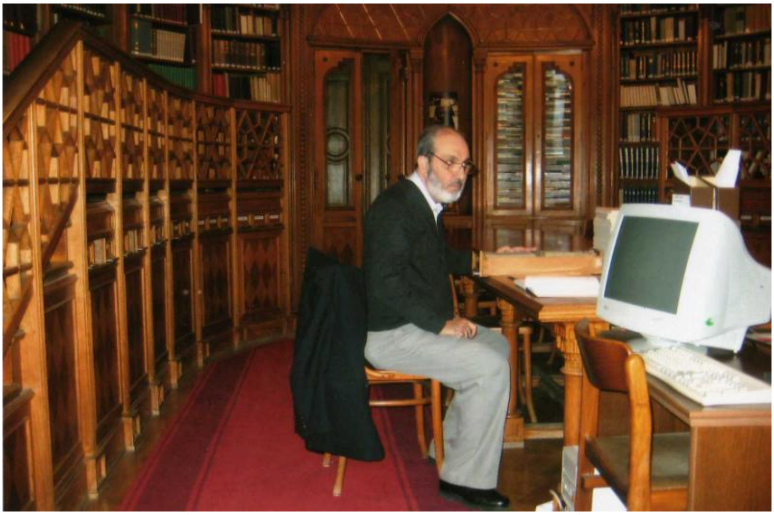

(دهنګري دعلوموااکاډيمۍ دختيځ پېژندني څانګه)

په همدې ترڅ کې يوښکلى ځوان راپيداسو. پرمېرمني هم دخوښۍ ځپې راماتي وسې . ځکه زماله جنجاله خلاصه سوه . پرشونډويې موسکاخپره سوه. ځوان په ډېره فصيحه انګرېزي دهررازمرستي تيارى وښوداوماورته د(کوردي ودان) جواب ورکړ. بيامي نوخپل مطلب داسي ورته بيان کړ:

- زه راغلى يم چي ستاسي په کتابتون کي د(Armin Vambery)ارمين ويمبري دختيځونسخوکلکسيون وګورم. تاسي راسره څه مرسته کولاى سئ ؟

ځوان په جواب کي راته وويل چي ارمين ويمبري رشتياهم له دې کتابتون سره دزړګونوټوکوپه شمېرمرسته کړې ده . نوروکسانوهم مرستي کړي دي . دويمبري دمرسته سويوکتابوکتلاګ له بده مرغه جوړسوئ نه دئ.له هماغي بلي مېرمني څخه يې ديوې جعبې دراوړلو غوښتنه وکړه اوهغې هم راوړه. دکتابتون دکتابوکارډونه پکښې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوان راته وويل چي له ۱۹۸۲ ع کال وروسته چي کوم کتابونه دلته راغلي ، هغه آنلاين رجسټرسوي دي ، خوتردغه کال وړاندي کتابونه لاپه هماغه پخواني سيستم باندي دکارتونوپه شکل تنظيم دي . هيله ده چي ستاسي يې دکتلوچم زده وي . ماپه زړه کي ورته وويل چي : زوروره ! زماخته دکوندل خان له ملکه اخيستل سوې ده . زه په اولنيو سيستمولاښه پوهېږم .شکردئ،چي له کمپيوټري سيستم څخه د استفادې غوښتنه دي نه ده راڅخه کړې . بيابه مي څه کولای ؟ زماپه کور کي اولادونه لا زماله لاسه ترپزي رسېدلي دي. ځکه شل واره ديوه سايټ دخلاصولو ، يا ديوې کمپيوټري عمليې دسرته رسولو چل را وښيي خو پردوهم قدم بيازه وازه خوله ور ته ولاړيم اوبيامي دوی ته چيغي وي ، چي هلئ ! تاسي راسئ . داڅه چم په وسو؟ دوی خواران له مجبوريته ترهغوپوري راته ناست وي ، چي زه خپل مقصدته رسېږم ، بيامي نويوازي پرېږدي.

دکارتونوکتل مي له سرڅخه پيل کړل . ځوان مخکي لاراته ويلي وه ، چي ددي کارتوډېره برخه تورکي کتابونه دي اولړيې پارسي دي . رشتياهم داسي وه.دکتاب نوم په پارسي ليکدود اولاتيني الفبا دواړو ليکل سوی و. ټول مي په دقت سره وکتل ، دزياترونومونه مي يادانښت کړل . کله چي مي دځينوکتابودکتلوغوښتنه له نومړي ځوان وکړه ، راته وېويل چي تاسي مايکروفيلم کتلای سئ اودهغه دکتلوله پاره بايد اپاينټمينټ جوړسي . داپاينټمينټ جوړېدل ورځ دوې په بر کي نيسي . ماپه خبرواوليکنوکي دامتل ډېرراوړی دئ ، چي (کډې مي باريږي ، زوی مي راملاکړه) ، اوس هماغه کانه په ماوسوه . له ناچاريه مي دهماغوکارتونوپه کتلوباندي اکتفاء وکړه ، اوددې لاندي کتابونومونه ځيني رانقل کړل چي ښايي په راتلونکي کي دنوروافغاني محققينوپه دردوخوري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتابونو مونه:

ـ تيمورنامه	عبدالله هاتفی (خوږکه)
ـ ساقی نامه	عبدالنبی ابن حلف
ـ اکبرنامه	ابوالفضل
ـ عياردانش	ابوالفضل
ـ قصۀ چهاردرويش	اميرخسرو
ـ هشت بهشت	اميرخسرو
ـ ديوان	اميرخسرو
ـ ديوان	انوری اوحدالدين علی
ـ پندنامه	فريدالدين عطار
ـ تذکره الاولياء	فريدالدين عطار

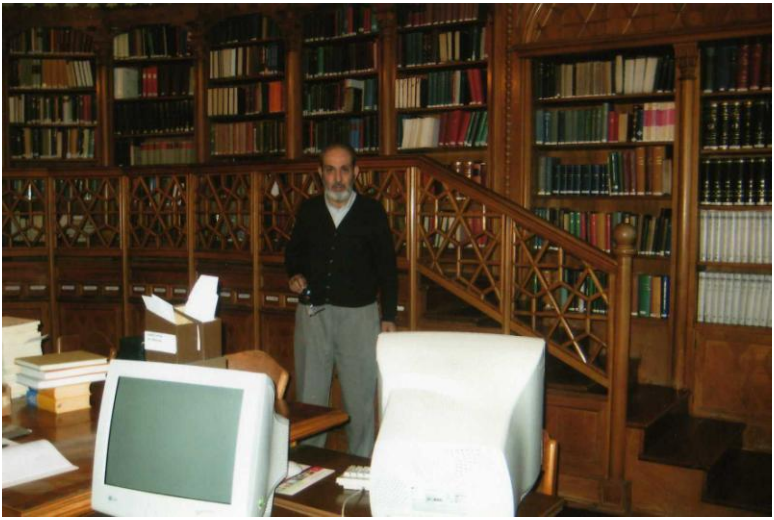

(دهنګري دعلومواکاډيمی دختيځ پېژندني خانګي کتابتون)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ تاریخ نادرشاه	
ـ تذکره الشعراء	دولت شاه ۹۷۹ هـ ق = ۱۵۷۱ ع
ـ شاهنامه	فردوسي (شپږ بېلابېلي نسخې، بلاتاریخ)
ـ ګلشن ابراهیمي	فرشته
ـ کیمیای سعادت	غزالي
ـ سجه الابرار	جامي
ـ یوسف وزلیخا	جامي
ـ نفحات الانس	جامي
ـ بهارستان	جامي
ـ دیوان	جامي
ـ انوارسهیلي	کاشفي حسین واعظ
ـ اخلاق محسني	کاشفي حسین واعظ
ـ تاریخ نادري	میرزامهدی استرابادي
ـ روضه الصفا	میرخواند
ـ کلیله ودمنه	ابن مقفع
ـ مثنوي	جلال الدین رومي
ـ دیوان	نسیمي سید جمادالدین ؟
ـ خسرووشیرین	نظامي
ـ اسکندرنامه	نظامي
ـ بوستان	سعدي
ـ ګلستان	سعدي
ـ کلیات	سعدي
ـ دیوان	صایب
ـ رباب نامه	سلطان ولد ؟

دکارتوټولي نسخې چې ماوشمېرلې نژدې دوه سوه ټوکه سوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتورکي ژبي برخه ډېره غټه وه اوپه هغه کي د(شرح قصيدهٔ برده) دسلیمان ابن عبدالرحمن او(نصاب الصبيان)دابونصرفراهي مي پکښي ولیدل.

دغه رازمي داکاډیمۍ د اورینټل ځانګي په باب دالاندي معلومات ترلاسه کړل:

دهنګري پوهانوپه ۱۹۲۶ع کي دختیځوکتابودکلکسیون پر اړتیاباندي خبري کړي وي اوبیا په ۱۹۴۸ ع کال کي دوباره پرېغېدلي وو. خوددوی دي هیله هغه وخت دعمل جامه واغوستله ، چي په ۱۹۴۹ع کال کي دهنګري دعلومواکاډیمۍ له سره جوړه سوه . د اکاډیمۍ زړه مانۍ ، چي ددوهمي نړیوالي جګړې په وخت کي زیانمنه سوې وه ، په دغه کال له سره ترمیم سوه او دکلکسیون دخوندي کولوله پاره دلومړي پوړجنوب ختیځ اړخ وټاکل سو. ختیځ کلکسیون چي په هغه وخت کي یې ختیځ کتابتون (Oriental Library)باله ، په ۱۹۵۱ع کال کي دهنګري دعلومواکاډیمۍ دکتابتون دیوې نوي ځانګي په توګه پرانیستل سواوهمداځانګه په هنګري کي دختیځو مطالعاتو د کتابتون اصلي منبع سوه .

ددي ځانګي لومړي کارونه د لازلوراسوني (Laszlo Rasonyi) له خواسرته ورسېدل . نوموړی تورکپوه و اوله ۱۹۵۱ ع کال څخه یې تر۱۹۷۱ع کال پوري لس کاله ددغه کلکسیون دمشرپه توګه کاروکړ. ده دکتابتون ختیځه زیرمه داکاډیمۍ دکتابتون ، چي په ۱۸۲۶ع کال کي جوړسوی و، له پخوانیو برخوڅخه راغونډه کړه . دکتابواو ورځپاڼوومجلوکتلاګونه یې دالفبې په ترتیب سره واوډل . ختیځي خطي نسخي یې هم دي ځانګي ته رانقل کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکاډيمۍ دغه زېرمه د هنګري پوهانو، سياحانو او څېړونکوله بسپنو سويو کتابو څخه منځ ته راغلې وه . خو دختيځ کلکسيون اساسي برخه د دانيال زيلاګي (Daniel Szilagyi) له خطي نسخو ، دډيويډ کافمان (David Kaufmann) له عبري کلکسيون ، دارمين ويمبري (Armin Vamery) له کتابونو او خطي نسخو، دساندورکيګل (Sandor Kegl) او اوريل ستيين(Aurel Stein) له کتابتون اود اګناک ګولدزيهر(Ignac Goldziher) له مکاتباتو څخه جوړه سوې ده. دڅانګې دپرانيستلو په وخت کې دکلکسيون ټول شمېر پنځلس زره کتابونه ، څه دپاسه يونيم زر خطي نسخې او يو شمېر اخبارونه او مجلې وې.

ددې څانګې دآثارو په شمېرکې د۱۹۶۱_ ۱۹۷۲ع کلونو په ترڅ کې خورا زيات بدلون راغئ. ډېرآثار ورته و پيرودل سول او دتبادلوي اړيکو له لارې ورته زيات شمېرموادورسېدل . په دغو کلونوکې دکلکسيون مشري دمنګوليوه لاجوس بيس(Lajos Bese) پرغاړه وه.ترده وروسته دڅانګې مشري ايرانپوه مېرمن ايوااپور(Eva Apor) ته ورسېده . ددې دمشرتوب په وخت کې دکتابتون دنشراتولړۍ ښه پرمخ ولاړه.

اوس به بده نه وي چې ددغې څانګې دلومړنيو اساسي بنسټ اېښوونکو او دهغوی له خوا دبسپنه سويو کتابو او نسخو په باب هم لنډ ورېغبږو.[7] (۱)

[7] دامعلومات له هغې کوچنۍ رسالې څخه په لنډ ډول راژباړل سوي دي ، چې (Oriental Collection –Library of the Hungarian Academy of Science) نوميږي او په ۱۹۹۷ع کال دهنګري دعلوموا کاډيمۍ له خوا په بوداپست کې چاپ سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

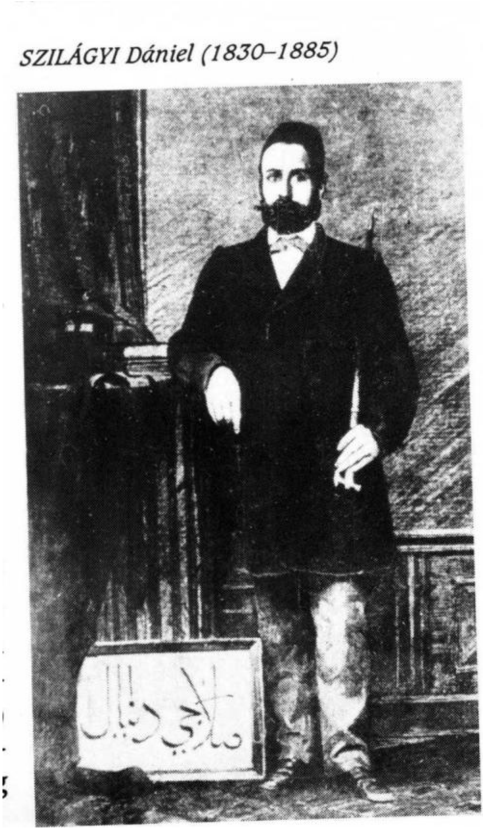

دانيال زيلاګي (۱۸۳۰_۱۸۸۵ع)

د دانيال زيلاګي (**Daniel Szilagyi**) کلکسيون:

دانيال زيلاګي (۱۸۳۰ ـ ۱۸۸۵ع) دالهياتوعالم و. دی دهنګري د خپلواکۍ جګړې (۴۹ ـ ۱۸۴۸ع) ترپای ته رسېدووروسته استامبول ته مهاجراوهورې دمرګ تروخته پاته سو. هورې يې تورکي ژبه ډېره ښه زده کړه اودتورکي ترجمان په توګه د(ملادانيال) په نامه وپېژندل سو. له تورکي ادبياتوسره يې مينه پيداکړه. يوکوچنی کتاب پلورنځی يې پرانيست اودتورکي خطي نسخوپه راغونډولويې پيل وکړ. دده پلورنځي خوراژرد نادرو اومشهوروخطي نسخوله امله مشهورسو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتره علماء اوپوهان به هركله ورته راتلل . ارمين ويمبري (Armin vambery) اواګناک کونوس (Ignac Kunos) هم ځوځلي دې دوکان ته وربلل سوي و. د دانيال زيلاګي ترمرګ وروسته دي ارمين ويمبري خيريوسي ، چي دده په تلاښ ددوکان خطي نسخې دهنګري دعلومو اکاډيمۍ ملکيت وګرځېدلې . دغه کلکسيون د اګناک کونو س له خوا واردواره معرفي سو. په هغه کي پنځه سوه خطي نسخې وې ، چي په هغوکي ځلورسوه اته دېرش په تورکي ژبه اونوري يې په پارسي اوعربي ژبووې . ددغه کلکسيون موادترننه پوري دختيځې ځانګي دکلکسيون دتورکي نسخوزېه ګڼل کيږي . دتورکي ژبي زياتره خطي نسخې يې دعثماني امپراتورۍ اودغه رازپه هنګري کي دعثماني واکمنۍ تاريخونه دي . په هغوکي تواريخ آل عثمان اوتاريخ انوري هم شامل دي. تردوه سوه زياتي نسخې يې دادبياتوپه برخه کي دي ، چي په هغوکي دتورکي شاعرانو ديوانونه ، تذکرې اودغه رازدنظامي ، فريدالدين عطارآثار شامل دي.

Ármin VÁMBÉRY (1832–1913)

ارمين ويمبري(۱۸۳۲ ـ ۱۹۱۳ع)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمبري (Vambery) کلکسیون:

دارمین ویمبري (۱۸۳۲ـ ۱۹۱۳ع) میراث (دده په باب موددعوت ویبپاني په حواله ځیني مطالب وړاندي بیان کړي دي) دده دزوی رستم ویمبري له خواد هنګري دعلوموااکاډیمۍ ته وبخښل سو. پخپله ارمین ویمبري دهنګري دعلوموااکاډیمۍ دمدیره هیئت غړی اوداکاډیمۍ افتخاري غړی هم و. دده په کلکسیون کي شپږسوه شپېته کتابونه پراته دي چي په هغوکي شپږپنځوس قلمي نسخې دي. دقلمي نسخوزیاته برخه یې په تورکي ژبه دي خوپرځنګ یې یوولس توکه پارسي نسخې هم سته. په هغوکي بدایع اللغات (دنوایي تالیف) ، اودمجموعهٔ محمودپه نامه دقاجاري عصردشاعرانوتذکره (دمحمودمیرزاقاجارلیکنه) سته . دویمبري دکلکسیون دپارسي خطي نسخوفهرست دایوااپور(Eva Apor) په قلم په ۱۹۷۱ع کال خپورسوی دئ.

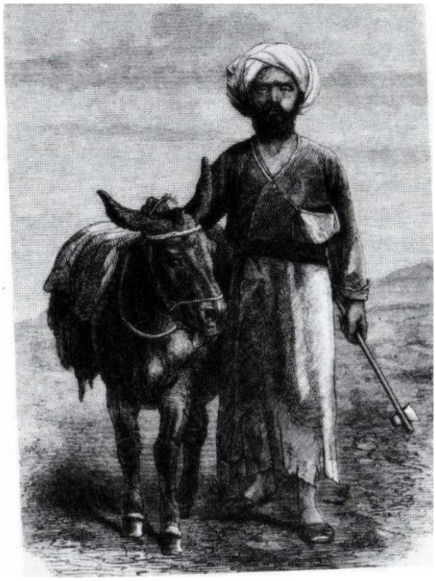

(درویش ویمبري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیګل (۱۸۶۲ـ۱۹۲۰ع)

د کیګل (Kegl) کلکسیون:

ساندور کیګل (۱۸۶۲ ـ ۱۹۲۰ع) دارمین ویمبري شاګرد اوپه بوداپست پوهنتون کي دپارسي ژبي لومړی استاد و. دی ځوبعدي شخصیت و، ډېره شتمني یې وه اودهنګري دعلوموااکاډیمۍ سره یې نژدې اړیکي درلودل. دی لومړنی سړی و، چي دنوموړي اکاډیمۍ د تورکي ، پارسي اوعربي خطي نسخوکتلاګ یې وکیښ اوداکتلاګ تراوسه لاهم داستفادې وړدئ . دی چي مړسو(۱۹۲۰ع)، خورادرنه کتبخانه یې پاته سوه ، چي یوولس زره ټوکه کتابونه پکښې وه. داټول کتابونه په ۱۹۲۵ع کال کي دده دوروریانوس کیګل (Janos Kegl) له خواااکاډیمۍ ته وبخښل سول. ددې کتابوهغه برخه چي په ختیځو ژبو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ، داکاډیمۍ دختیځي څانګي کلکسیون ته ورنقل سول . په دغه کلکسیون کي دکیګل ترکتابودمخه شپیته خطي نسخې په پارسي ژبه وې ، چي پرهغوباندي دکیګل دکتابتون نوري نهه پنځوس نسخې هم پرزیاتي سوې . ددغونسخوکتلاګ لا پخوادکیګل له خوا ترتیب سوی و. په دې نسخوکي دحافظ ، انوري ، امیرخسرودهلوي دیوانونه ، دنظامي خسروو شیرین(دوې نسخې) اودلغت پوهني ، ګرامر، نجوم اوطب په باب ځیني نسخې شاملي وې . ددغه کلکسیون ډېره لرغوني خطي نسخه (پارسي کلیله ودمنه) هم دکیګل په کتابتون اړه درلوده .

دهنګري دعلومواکاډیمۍ دختیځوژبوپه څانګه کي دعبري ژبي خطي کتابونه (دکافمان کلکسیون) ،دتبتي ژبي خطي نسخې (د کسوما کلکسیون) ، دمنګولیایي اومنچوژبوخطي آثاراونوري په زړه پوري خطي ټوټې اوسندونه خوندي دي.

په وروستیوکلونوکي دهنګري دعلومواکاډیمۍ ختیځي څانګي ته خورازیات آثارپیرودل سوي ، بخښل سوي اوراوړل سوي دي . اوس یې دکتابونوټول شمېر یولک ټوکوته رسیږي ، چي په هغوکي یوولس زره دمجلواوجریدوکلکسیونونه اونژدې پنځه زره ټوکه خطي نسخې لري . لکه وړاندي چي هم وویل سول ددغوخطي نسخودودیزکارتي کتلاګ تراوسه لاهم داستفادې وړدئ خوهغه کتابونه چي تر۱۹۸۲ع کال وروسته کتابتون ته راغلي دي ، له آنلاین لاري څخه هم ترلاسه کیدلای سي.

ددغه کتابتون پارسي برخه بایدافغاني پوهانوترنظرهم تېره سي، خوماچي دپښتوپه آثاروپسي ودغي لیري سیمي ته داوسپني څپلۍ په پښوکړې وې ، له بده مرغه تش لاس راستون سوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټرکاتونا(نسرين) چي موږته دپټي خزانې دبلي خطي نسخې څرک په همدې کتابتون کي دويمبري په کلکسيون راکړی و اوکښلي يې وه ، چي دغه نسخه دچنګيزنامې په يوه هراتۍ نسخه کي دننه پرته ده ، ماله بده مرغه دچنګيزنامې په نامه کومه نسخه هم دکتلاک په کارتوکي ونه موندله . په کارتوکي مي دعبدالله هاتفي دتيمورنامې څونسخې په سترګه سوې ، خودچنګيزنامې پرنسخه مي سترګي ونه لګېدې.

دهمدې کال په اکتوبر اونومبرکي مي دارمين ويمبري دوه کتابونه ، چي(Sketches of Central Asia) او (Travels in Central Asia) نوميږي ، ترلاسه کړل . په دوهم کتاب کي مي دده دهرات دسفربيان (څورلسم فصل ــ له ۲۲۹مخ څخه تر۲۸۵مخ پوري) ولووست ،چي لنډيزيې داسي دئ:

ددې بيان په سرکي د" جلګۀ هرات " دښکلا په ړغيږي اووايي داچي هرات "جنت صفات" بلل سوی دئ ،په رښتياسره هم دغه سيمه په زړه پوري سمسوره سيمه ده. وروسته نودی دهرات دمصلاوو ، دمنارونو لنډه يادونه کوي اوليکي چي دی دهرات ښارته د(اراک) دروازې له لاري ننوت.وروسته دښاردبازار ، دهغه داوسېدونکو ، کلا،دافغاني عسکرو ،دهغوی ديونيفورم اوتمرين په باب نسبتاً اوږدې څرګندوني لري. وريسې دخپل نيستمن مالي حالت په باب ږغيږي اوليکي چي خپل دسپارلۍ خريې په څوغرانه خرڅ کړاودورځي ګوزاره يې په وکړه. دی مجبورو ،هغه کاروان ته معطله سي چي مشهدته دتګ له پاره يې تياري نيوله. خودنوموړي کاروان دتګ له پاره دټاکلونفروشمېر بشپړ سوی نه واوپه دې خاطرويمبري مجبورو ، چي يوڅه انتظاربايدوکاږي . په دې ترڅ کي خبرېږي چي دخراسان دوالي استازی محمدباقرخان

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرات ته دځوان شهزاده (محمدیعقوبخان) دمبارکۍ له پاره راځي اوژربیرته تهران ته ستنیږي . ویمبري هڅه کوي له دغه اسنازي سره ترتهرانه پوري ملګری سي . دی استازي ته خپل مالي حالت بیانوي خوهغه غوږنه پرنیسي اوله بیابیا یادوني سره سره یې بیاهم له استازي سره دملګرتیاامکانات نه برابریږي . آخرله ناچارۍ څخه دکاروان انتظارپرځان مني . دی له هري خوامایوسه کیږي خوپه دغوسختو حالاتوکي یوازنی شخص چي دده په دادرسیږي اودده دماښام دډوک له پاره په بازارکي ګدایي ورته کوي ، هغه ملااثحق نومی یوافغان دئ. دی له ملااسحق سره دشهزاده محمدیعقوبخان دربارته ورځي.

دسردارمحمدیعقوب خان په باب ویمبري لیکي چي نوموړی په چار باغ کي اوسي ، په هغه مانۍ کي چي میجرټاډ(Major Todd) پکښې اوسېدئ. شپاړس کلن زلمی دئ چي دپلار،امیرشیرعلیخان تر پاچا کېدلووروسته دهرات دفتح سوي ولایت دچارووا کمن ګرزول سوی دئ.پلاریې ترپاچاکېدلووروسته سمدلاسه مخ پرکابل وخوځېد چي وکولای سي دخپلونوروورنهودراوړاندي کېدلومخه ونیسي.

ویمبري دمخه تردي چي له ملااسحق سره دسرداردلیدلوله پاره ټاکلي سالون ته ننوزي ، لومړی درسالې دعسکرودتمرین نندار ه کوي اوهغه ډېرستایي . ورروسته سالون ته ننوزي . هورې ویني چي دسالون په دروازه کي یوشمېرنوکران ، عسکراوعارضین ولاړدي . دی دخپلې غتې قلندري بکړۍ اوملنګۍ قواري له برکته بې له کوم خنډه سالون ته لارپیداکوي. دسالون دننه جریان یې داسې بیان کړی دئ:

شهزاده پریوې بازولرونکي چوکۍ باندي ناست دئ. ښی اړخ ته یې وزیر(ناظرنعیم) اودهغه څنګ ته نورافسران ، ملایاناوهراتیان ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. په هغوی کي امام وردي خان ایرانی هم دئ چي دکومي درغلۍ له امله له مشهد(جام) څخه هرات ته راغلی دئ.

ویمبري لیکي چي ده له خپل درویشي حالت سره سم سلام واچاوه اوشهزاده ته وروړاندي سو. ځان یې دده اووزیرترمنځ ځای کړ، وزیریې په پښه پوري واهه اوکښېنوست. دده دي عمل حاضرین وخندول. ده لاسونه ددوعاپه شکل پورته کړل اوددوعاپه ویلوېي پیل وکړ. ددوعا ترختمېدلووروسته چي حاضرینودآمین په ویلوسره لاسونه پر خپلو ږیروباندي تېرکړل، شهزاده له خپلي چوکۍ څخه یوڅه راپورته سو او په داسي حال کي چي په ځیرځیرېي راته کتل، په لوړآوازیې وویل:

" والله بالله شماناګلیس هستید". دشهزاده دغه ناڅاپه ټوکه دحاضرینو په کټ کټ خنداباندي بدرګه سول.شهزاده له خپلي چوکۍ راوغورځېد اوزمامخ ته کښېنوست، په داسي حال کي چي دماشوم په شان یې چکچکي کولې اوګویاله خپل کشف څخه ډېرخوشحاله و، په لوړ آواز وویل: "حاجي! قربان دي سم راته ووایه چي آیاته انګلیس نه یې اوځان دي الیش کړی نه دئ؟" ویمبري زیاتوي: دشهزاده داحرکت دومره ماشومانه و، چي افسوس مي وکړ، ولي مي داهلک همداسي غافله پرې نښود. دی وایي، په دغه وخت کي مي دافغانانودمذهبي تعصب ببره په زړه ننوتله اوملامت هم نه وم.، خوپه جواب کي مي ورته وویل: تاسي پوهېږئ، څوک چي حتی په ټوکوکي هم یوه مومن ته د کافرخطاب وکړي، پخپله کافرکیږي. چتیۍ(خیر) مي په لاس راکړه چي ځم پرخپله تړه باندي.

ویمبري ورپسې لیکي چي دده جدي خبرې اودنوموړي حدیث بیانولو ځوان شهزاده بالکل له پارکاله واچاوه. په ځړېدلي مغزي پرخپل ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیرته کښېنوست او زیاته یې کړه: " ماهیڅکله دیوه بخارایي حاجي دغه شان څېره نه ده لیدلې. " ویمبري وایي چې ما په جواب کې ورته وویل چې" زه بخارایي نه یم بلکې استامبولی یم. " وروسته نوشهزاده ته خپل تورکی پاسپورټ ورښکاره کوي. شهزاده ته دده داکااکبرخان دزوی جلال الدین خان کیسه کوي چې په ۱۸۲۰ع کال په مکه او استامبول کې واود سلطان له خوایې تودهرکلی سوی و. دده پاسپورټ لاس پرلاس کیږي او حاضرکسان یې اصلیت تاییدوي. تردې وروسته دشهزاده وضعه بیخي بدلون مومي. ویمبري ته ځوغران ورکوي او رخصتوي یې خوورته امرکوي چې په هرات کې داوسېدلو په وخت کې هرکله دده حضورته حاضرسي. ویمبري لیکي چې دی وروسته ورحاضرهم سوخو ددوهم وارلیدني جریان نه بیانوي.

ویمبري وریسې لیکي چې داواقعه خو په خیرتېره سوه مګرپه هرات کې دده داستوګنې په وخت کې هرکله له دغه رازشکمنو پوښتنو سره مخامخ و. فارسیانو، افغانانو او هراتیانو ټولو دی انګریزباله او ترټولو سخته یې لاداچې پښتنو ده ته د(Eldred Pottinger) په سترګه کتله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

'I SWEAR YOU ARE AN ENGLISHMAN!'

ارمین ویمبري دهرات دوالي شهزاده یعقوبخان په دربارکي
(د ۱۸۶۳ع کال اکتوبریانومبر)
په چوکۍ کي ناست شهزاده یعقوبخان ویمبري ته اشاره کړې اووایي:
"والله بالله شما انګلیس هستید". ویمبري، چي لاسونه یې ددوعاپه شکل پورته نیولي
دي ،پرمخکه ناست دئ اوخنګ ته یې دشهزاده وزیر، ناظرنعیم ناست دئ.
(تصویردارمین ویمبري د Travels in Central Asia له کتاب ۲۷۸مخ څخه کاپي
سوئ دئ)

پاټنجرهغه څوک و،چي دوه واره هرات ته داسونودسوداګرپه توګه ننوتلی وخووروسته دهرات آمرسو.

ویمبري هغه وخت هرات ته رسېدلی دئ چي دغه ښارڅه موده وړاندي دامیردوست محمدخان دلښکرو له خوافتحه سوی اوپخپله امیرله دي فتحي سره جوخت جامې کت کړې دي اوپرځای یې زوی دامیرشیرعلیخان په نامه پاچاسوی اودهرات اداره ددغه نوي امیرد مشرزوی یعقوبخان پرغاړه اچول سوې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویمبري هرات ته دورتګ دقیقه نېټه نه بیانوي خودوتلونېټه یې د۱۸۶۳ع کال دنومبر پنځلسمه ښوولې ده (۲۸۲مخ) . ده پخپل یوه بل اثر (Sketches of Central Asia) کې لیکلي دي چې په هرات کې یې شپړاوونۍ تیرې کړې دي (وګ: ۳۲۵ مخ) نوله دې څخه ښوک نتیجه اخیستلای سي چې هرات ته به د۱۸۶۳ع کال داکتوبرپه سرکي رسیدلی وي . هرات دامیردوست محمدخان له خوا د۱۹۶۳ع کال دمی پر۲۷مه = ۸ ذیحجه ۱۲۷۹هـ ق ترڅه کم یوکال کلابندۍ وروسته ونیول سواوامیرپخپله د۱۸۶۳ع کال دجون پرنهمه = ۲۱ذیحجه ۱۲۷۹هـ ق مړ سو. په دې حساب نوویمبري دهرات ترفتحې څلورمیاشتې وروسته دغه ښارته رسېدلی دئ . دغه وخت چې ویمبري په هرات کې دئ ، دده له قوله دتېرې جګړې (دامیردوست محمدخان اودهرات دواکمن سردارسلطان احمدخان ترمنځ دجګړې) بیانونه لاپه خلکوکي تاوده دي . دویمبري مشهدات ددغه وخت دیوه عیني شاهدلیوني کتني دي. دی که څه هم له پښتنوسره جوړنه دئ ، وحشیان اولوټماریې بولي خو بیاهم لیکني یې دحالاتودیوه نژدې کتونکي په توګه دپاملرنې وړدي اوزه یې هم په همدې نیامت یوه برخه رانقلوم[8]. ویمبري لیکي چې د هرات ښارورته ډېرتیاره اوله ستونزوډک ښکارېدی . دخلکوپه څېرو کې دوحشي فاتحانودظلمونواغېزې نقش وي . هرځای دورروستي اشغال اولوټ وتالان کیسې کېدلې . د هراتیانوپه نظر، دوست محمد خان دهرات کلادکابلیو(مقصدیې د

کابل دامیرلښکردئ . م . هـ) په توره ونه نیوله ، بلکې دهراتي لښکرد یوې برخې دخیانت له امله په لاس ورغله. دوی ټینګارکاوه چې

[8] دامشاهدات زماد حاضري لیکني له عمومي هدف سره چنداني سرنه خوري خولوستل به یې یومخیزه بې ګټې نه وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردوی باندي ګران شهزاده سلطان احمدته زهرورکړه سوه⁹اومړسو. زوی يې شهنوازخان ، چي پرهراتيانوتراندازي زيات ګران و، هغه وخت دلښکرپه خيانت خبرسو، چي داميردپلټنويوه زياته برخه تقريباً کلاته داخله سوې وه . دبندي شهزاده اودهغه دخسرترمنځ دمجادلي تريخوالی دويلووړنه و. ترټولوسخت حالت هغه لوټ اوتالاوه چي تراشغال ځوورځي وروسته پيښ سو. دانوهغه وخت دئ چي له کوروځخه تښتېدلي هراتيان بيرته له خپلوشتمنيوسره ښارته ورننوتل اوورسره سم يې ځلورزره افغاني عسکر(مقصديې داميردوست محمدخان لښکريان دي. م. هـ) چي دهمدې مقصدله پاره له بيلابيلو قطعاتواوقبيلوڅخه ټاکل سوي وه ، ښارته له بيلابيلوخواوو څخه پربې دفاع ښاريانوباندي ورتوی سول. ويل کيږي چي هغوی نه يوازي کالي ، وسلې اونورسامانونه اخيستل بلکي هرڅه چي به يې په مخه ورتلل ، لوټول يې . خلک يې مجبورول چي لڅ لغړسي اودغه لڅ لغړښاريان يې په تشوکوروکي پرېښوول . دوی دناروغانوبستري لاورڅيري کړې. دزانګودکوچنيانو جامې ځني وکښلې. ويمبري ليکي : يوه ملا ، چي هرڅه يې لوټ سوي وه ،کيسه کوله چي له ده سره شپيته ټوکه خوراښکلي خطي کتابونه وه چي ټول يې ځني يوووړل. په هغوکي يې هغه قرآن ډېرارمان و، چي نيکه يې وربخښلی و. ده له لوټمارو څخه غوښتي وه چي دغه يو کتاب ورپرېږدي ځکه ده له خپل نيکه سره وعده کړې وه چي دتلاوت په وخت کي به دوعاورته کوي . خوکابلي ورته ويلي وه :" زه په کورکي کوچنی زوی لرم ، هغه به ددغه قرآن دتلاوت پروخت دوعاورته وکړي...."

ويمبري ترديې کيسووروسته لږڅه واقعبين کيږي اوليکي : " په حقيقت کي دادهري جګړې طبيعي نتايج دي چي حتی په متمدينو

⁹ سلطان احمدخان د ۱۸۲۳ع کال داپريل پرشپږمه = روژه ۱۲۷۹هـ ق کي مړسو اوزوی يې شهنوازخان دهرات واکي په لاس کي ونيولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هيوادوکي هم پيښيږي اوله هغه څخه موږبايددافغانانوپرخلاف د افراطي ترټني يوه موضوع جوړه نکړو .ٌ(۲۸۱مخ) . دی زياتوي چي دخواشينۍ خبره داده ، ددې پرځی چي اوس دهراتيانوپرټپوباندي پټې کښېښوول سي ، داسي ښکاري چي هدف يې دګدايي تردرجې پوري دهغوی نورهم خوارول وي. په داسي يوه سيمه کي چي واکمنان يې بې له شکه غواړي مهم رول ولوبوي ، دوی ته اوس تربل هرچا په کرکه کتل کيږي. هرات اوس ديوه بې تجربې اوبذله ګوهلک په لاس کي دئ. دده روزونکی،دجمشيديانوخان (مراديې ديعقوبخان خسردئ.م .هـ) له ترمنوسره تفاهم ته رسېدلی دئ چي ديرغلونوپه صورت کي به ددې ځای محافظت کوي. ترکمنوخپلي لوټماري ډلي دهرات څوميلۍ ته راغځولي دي . پرکليوباندي ناڅاپي داړې وهي ، لوټوي يې او اوسېدونکي يې له ځانوسره بنديان بيايي.

دشهزاده وزير، چي ناظرنعيم نوميږي ، داسي سړی دئ چي په دوو مياشتوکي يې ځان دومره شتمن کړ، چي په کابل کي يې دځان له پاره دوه کورونه له باغچوسره يوځای رانيول. ده ټول وخت پرځان باندي دعوه جلبان راټول کړي وي[10]. دی ژربې حوصلې کيږي اوکله چي د نوي جوړښوي حکومت په باب ده ته پوښتني اوعريضې ورسيږي ، دی دمخه لاتيار جوړسوی جواب لري: ٌ هرچه پيش بود ٌ . يعني داد پخوا لانجې دي په موږاړه نه لري. دی دومره هېرجن دئ چي کله وده ته دکوم قتل يا غلا قضيه وړاندي سي،دی بياهم هماغه پخوانی جواب تکرار کوي: ٌ هرچه پيش بود ٌ . دګډوډۍ ډېرڅرګندثبوت داددئ چي ځوان سردارله پرله پسې حوالوسره نسي کولای دهرات ولايت ماليه را

---

[10] دعوه جَلَب هغه چاته ويل کيږي چي په نورو خلکوناحقه دعوې کوي. په انګرېزي کي ددې کلمې له پاره(litigant & place hunter)ليکلی دئ چي ماپه دعوه جلب ترجمه کړم. هـ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوله کړي . دا مالیه دده دټولوملکي لګښتونواودقشلې دعسکرو (۱۴۰۰تنه) مصارف پوره کولای سي ... خودهرات ولایت حکومت اوس له دي دونه زیاتوعوایدوسره بیاهم دومره نیستمن دئ چي په سختۍ سره خپل مصارف پوره کوي . پرېوه ډاربدلي ښارباندي په اسانۍ سره حکومت چلېدلای سي خودهرات اداره اوس دومره ناوړه ده چي دعسکرو د لګښتوله پاره اوس له کابل څخه مرسته غوښتل کیږي . کاشکي دوست محمدخان یوکال لانورهم ژوندی وای چي دنوي فتح سوي ولایت حکومت یې سمبال کړی وای اوله افغانستان سره به دهرات یوځای کیدل ممکن سوي وای.

ویمبري زیاتوي چي که حالات همداسي روان وي ، دخطربیره به له هره لوري راپیداسي . پرهرات باندي اوس فقط یوڅوبریده په کاردي (مهمه نه ده چي هغه دچاله خواوي) چي هراتیان به لومړی پرخپلو افغانانوباندي وسلې راواړوي . داکاریوازي له شیعه ګانوڅخه ، چي طبیعي ده دفارس پلویان دي ،متصورنه دئ ، بلکي حتی له سنیانو څخه هم متصوردئ ، چي تراوسنیوواکمنانوبه قزلباشان غوره وګڼي.

تردي وروسته ویمبري په هرات کي دمیجرټاډ انګلیس د فعالیتونو ثناوصفت کوي اوزیاتوي چي دیوه افغان په مرسته دګازرګاه سیمي ته ولاړی اوهورې یې دخواجه عبدالله انصاري اودوست محمدخان قبرونه وکتل . دی لیکي چي په دغه وخت کي لاددوست محمدخان قبرلاس نه وهلی پروت و(۲۸۵مخ) .ویمبري له هرات څخه د۱۸۶۳ع کال دنومبرپر۱۵مه مخ پرتهران ووت (۲۸۶مخ) . دی له مشهدڅخه یعقوب خان ته لیک استوي اوپه هغه کي ځوان شهزاده ته دهغه دزیرکتیا او فراست مبارکي وایي اوورته زیاتوي چي دی انګلیس نه دئ، بلکي در په دېوال ګاونډی یې دئ، یعني اروپایي دئ. دغه راز ورته لیکي چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی یو مهربان او خوشخویه شهزاده دئ او پرخنګ یې ورته زیاتوي : ٌ ...
بل واربه ورته داسي مشوره درکړم چي که کوم ځوک دمحیطي شرایطو
له امله مجبوروي ستاپه هیوادکي په بدل سوي قیافه سفروکړي ، هڅه
مه کوه چي په عام محضرکي یې پرده ورپورته کړې. ٌ (۲۰۲مخ).

زماځخه لکه چي دویمبري تاریخي بیان اورېدسو. له دې اورېده بیانه مې
مقصددادئ چي زماپه واک کي دویمبري په قلم لیکل سوي دوه
کتابونه راته کوم داسي ځرک په لاس نه راکوي ، چي دهغه له مخي دي
ځوک ووایي چي ده یعقوب خان په هرات کي کتابونه ورکړي وو.
داخبره ښایي ویمبري کوم بل ځای کړې وي او کاتونا(Miss.Katona)
به له هغه ځایه پوهېدلې وي. خوزماسره اوس نه دکاتونامقاله سته ، نه
هم دویمبري نورآثارچي دهغه له مخي دي دویمبري په کلکسیون کي
دیعقوبخان له خواپرسوغات سوي پټه خزانه ورغبرګم. البته دی له ځان
سره په دې سفرکي دخطي کتابویوه پلنډه لري چي دی یې دخپل سفر
خوراارزښتناکه بریا(the most precious result)بولي او په خورا
دقت سره یې ساتنه کوي (۲۵۷مخ) . یووخت چي هرات ته دتګ په لار
کي دمرغاب له سینده پوري وزي ، دکتابودغه خورجین په دې خاطرله
ځانه لیري کوي اود اوبو پر شایې ایږدي چي اوبه زیان ورونه رسوي. (
مخ). خودی له یعقوبخان څخه دخطي کتابودترلاسه کولو خبره نه کوي
. دی وایي چي یعقوب خان ځوغرانه ورکړه اودبیالیدني امریې ورته
وکړ. له امکانه لیري نه ده چي دبیالیدو په وخت کي به یې خطي کتابونه
ورکړي وي . خوددې خبري دثبوت له پاره ما(هوتک) څه ونه موندل.
لکه تاسي چي په وړاندي مخونوکي ولوستل ، دهنګري دعلومو
اکاډیمۍ دختیځ ځانګي په کتابتون کي دویمبري کلکسیون چي ما
وکوت ، په هغه کي یوولس ټوکه پارسي خطي نسخې سته (وګ : د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدي ليکني   مخ) . خير، دابحث به سمدلاسه همدلته پرېږدم اود نويو مدارکو دموندلو تر وخته به منتظر پاته سم.

ويمبري ماته جالب اوخوراسخت سرى سرى ښکاره سو. دى يوځاى دخپل دغه اوږده اوستومانوونکي سفرپه باب وايي چي داسفريې د هنګري دعلوموااکاډيمۍ له خوا يوماموريت(mission) و(۳ او ۴مخونه) . داچي څه راز ماموريت و، ډېرڅرګندنه دئ . په دغو کلونوکي دافغانستان په ګډون دمنځنۍ اسياټوله سيمه په اروپايي مسافروډکه ده چي قيافي يې بدلي کړي دي اوسفرونه کوي. ويمبري يوله هغوڅخه دئ . دى چي د۱۸۶۴ع کال دجنورۍ په ۱۹مه تهران ته رسيږي ، سيده دترکيې سفارت ته ځي (۲۰۳مخ) ، په تهران کي د انګلستان په سفارت کي دملکې نماينده (Mr.Alison) ورسره ګوري اوداسماعيل افندي (دپارس په درباركي شارزدافير) په مرسته له پاچاناصرالدين شاه سره رسمي کتنه کوي (۲۰۴مخ). هغه ته دهرات دنيولو بلنه ورکوي خوپاچا ددې خوږې مرۍ له پاره داشتهانه لرلو پلمه وړاندي کوي.په تهران کي له نورواروپايانوسره هم ليده کاته کوي. په پاى کي چي د۱۸۶۴ع کال دجون پر۴مه لندن ته رسيږي غواړي دخپل سفرداستان په انګلستان کي (Royal Geographical Society of England) ته وړاندي کړي . دى وايي چي ددې کارسپارښتنه يې دوستانوورته کړې وه (۲۰۷مخ) . خودخپل اثر(Travels in Central Asia) په سريزه کي دخپل دغه سفرپه باب ليکي :

" ... په دې خبره ټول پوهيږي چي هنګري ژبه دژبوپه هغه ډله پوري اړه لري چي التايي(Altaic) نوميږي خوداچي په هغه کي بيا په فينليندي (Finish) ښاخ پوري تړلې ده که په تارتاريک (Tartaric) ښاخ پوري ؟ يوه داسي پوښتنه ده چي دجواب انتظارباسي . دغه پوښتنه ياخبړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږهنګريانوته هم له علمي اړخه اوهم له ملي نظره په زړه پوري ده او ختيځ ته زمادسفراساسي محرک اوسبب همداموضوع وه . ٌ (vii,viii مخونه) .ما(هوتک)چي دده پردوواثارو(Travels in Central Asia) او (Sketches of Central Asia) مرورو کړ، دهنګري ژبي په باب مي دطرحه سوي جواب غوښتونکي پوښتني په برخه کي څه ونه موندل.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library